

EMILE & FERDINAND

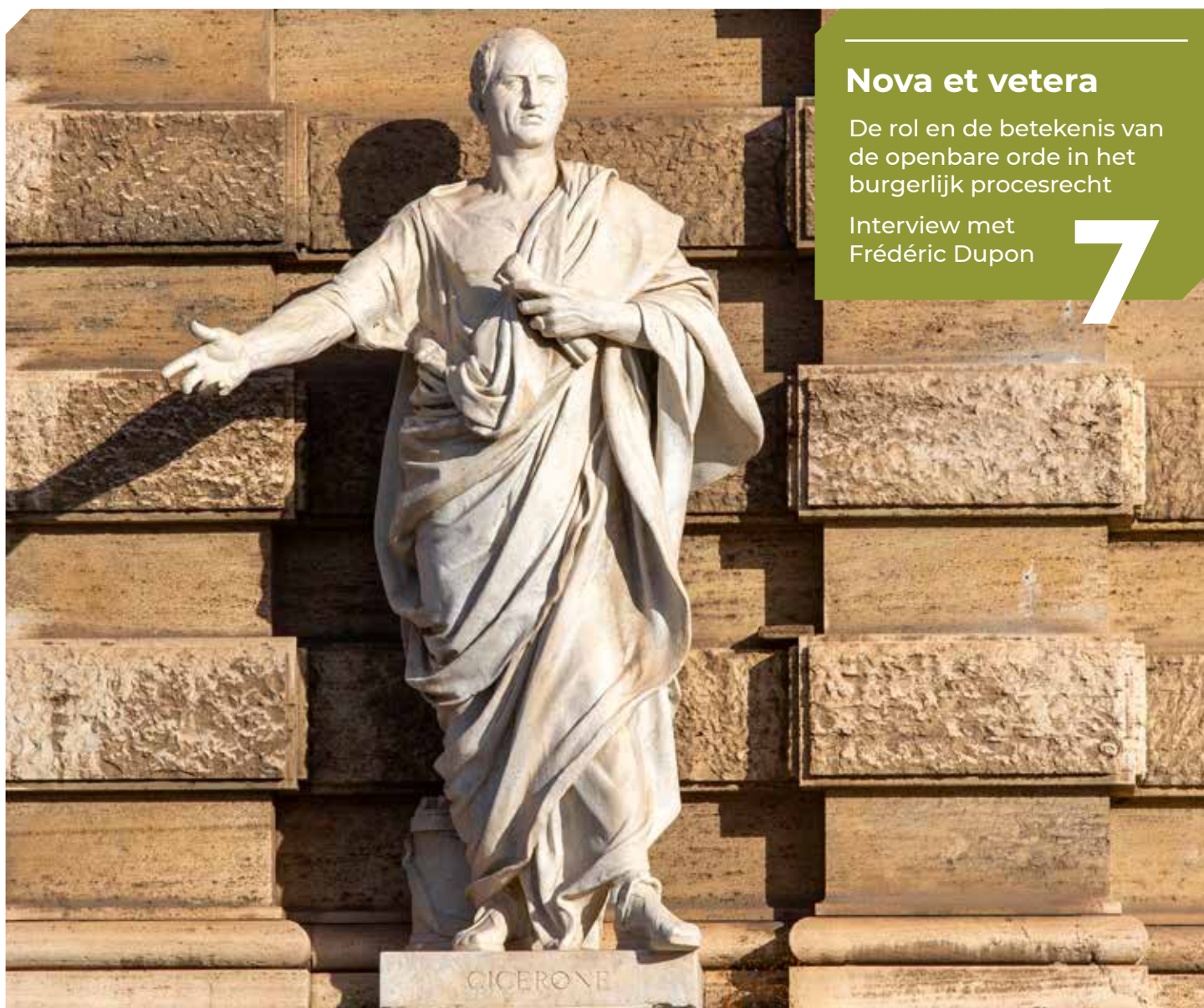
Magazine van

LARCIER
INTERSENTIA

2023/1 | N°22

Gratis magazine

Nova et vetera

De rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht

Interview met
Frédéric Dupon

7

10 Nieuwe instelling

Na anderhalf jaar is EPPO op kruissnelheid gekomen
Francis Desterbeck

13 Wie zal dat betalen?

Buitencontractueel kostenverhaal door de overheid
Interview met Christopher Borucki

20 Juridische actoren

Bemiddeling in een (echt)scheiding
Interview met Fleur Goister en Joke De Neys

En ook

→ Niet te missen data

→ ...

VEEL
LEESPLEZIER!

BESTE AUTEURS, BESTE KLANTEN, BESTE LEZERS,

U heeft het gloednieuwe nummer van 'Emile & Ferdinand' in handen met opnieuw een aantal boeiende interviews.

'Voor elk wat wils'

Naar aanleiding van het verschijnen van zijn doctoraat spraken we met Frédéric Dupon over de drieledige indeling van rechtsregels en de procesrechtelijke gevolgen ervan, de bocht in de rechtspraak van het Hof van Cassatie voor wat de miskening van rechtsregels van procesrecht betreft, maar ook over zijn academische curriculum, zijn interesse voor de Klassieke oudheid, et cetera.

Onder leiding van zijn charismatische hoofdaanklager, de Roemeense Laura Kövesi, is het Europees Openbaar Ministerie ('EPPO' – the European Public Prosecutor's Office) op anderhalf jaar tijd uitgegroeid tot een gevestigde waarde. De instelling publiceerde inmiddels haar eerste jaarverslag. Francis Desterbeck geeft ons hierbij toelichting.

Een valse bommelding, milieuverontreiniging op het openbaar domein, een losgebroken paard ...

Regelmatig moet de overheid optreden vanwege een (grond)wettelijke plicht om de openbare orde te handhaven. In welke mate moet de overheid zelf opdraaien voor de uitgaven die zij doet? Kan zij individuele burgers op hun verantwoordelijkheid wijzen? Of is zo'n kostenverhaal problematisch omdat de overheid een (grond)wettelijke plicht vervult?

We stellen de vraag uit de oude schlager: 'Wie zal dat betalen?' aan Christopher Borucki die over dit onderwerp doctorerde.

Afsluiten doen we met twee ervaren erkende bemiddelaars, Fleur Goister en Joke De Neys. Zij lichten ons de diverse soorten van alternatieve geschillenbeslechting toe, om daarna dieper in te gaan op de delicate taak van bemiddeling in een (echt)scheiding. Ze focussen in hun gelijknamig boek op de metaskills van de bemiddelaar in het doorlopen van een gefaseerd bemiddelingstraject. We doen met de koorddanser de evenwichtsoefening tussen hoofd en hart, tussen ratio en gevoel.

De redactie van Emile & Ferdinand

COLOFON

Hoofredacteur
Herman Verleyen

Redactieteam
Herman Verleyen, Bert Van Vaerenbergh, met medewerking van Anne-Laure Bastin

Lay-out
Julie-Cerise Moers (Cerise.be)

© Lefebvre Sarrut Belgium NV

Verantwoordelijke uitgever
Paul-Etienne Pimont
Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139, Loft 6 - 1000 Brussel

Publiciteitsregie
The Future is Now bvba
Laurence Thomsin
0032 471 63 67 01
info@the-future-is-now.net

DIT MAGAZINE IS OOK VAN U!

Aarzel niet om ons **artikels over te maken**. Ook uw **suggesties** of **opmerkingen** op **gepubliceerde bijdragen** zijn welkom! **Stuur ons uw berichten** op: h.verleyen@larcier-intersentia.be

DE ROL EN DE BETEKENIS VAN DE OPENBARE ORDE IN HET BURGERLIJK PROCESRECHT

Naar aanleiding van het verschijnen van zijn doctoraat sprak Emile & Ferdinand met de auteur over de driedelige indeling van rechtsregels en de procesrechtelijke gevolgen ervan, de bocht in de rechtspraak van het Hof van Cassatie voor wat de miskenning van rechtsregels van procesrecht betreft, maar ook over zijn academische curriculum, zijn interesse voor de Klassieke oudheid ...

**Frédéric
DUPON**

Frédéric Dupon is Master in oude geschiedenis, in internationale betrekkingen en in rechten. Hij was gedurende 6 jaar mandaatassistent aan de Rechtsfaculteit van de Universiteit Antwerpen. Momenteel is hij advocaat bij de balie te Antwerpen.

Emile & Ferdinand: U heeft een indrukwekkend academisch parcours afgelegd. U bekwaamde zich in drie opleidingen: oude geschiedenis, internationale betrekkingen en rechten. Was dit een vooraf uitgekiend curriculum of eerder een samenloop van toevalligheden?

Frédéric Dupon: Mijn academisch parcours was inderdaad vrijwel volledig een samenloop van toevalligheden. Ik startte een opleiding geschiedenis uit loutere interesse. Ik wilde graag lesgeven aan een middelbare school. In de tweede kandidatuur geschiedenis aan UFSIA kregen wij 'geschiedenis van recht en instellingen' van professor Van Goethem, de huidige rector van de UAntwerpen. Ik vond dit een dermate interessant vak dat ik besliste om een rechtshistorisch onderwerp te kiezen voor mijn licentieverhandeling. In het licht daarvan wilde ik een betere kijk op het recht krijgen en daarom schreef ik mij ook in voor een rechtenopleiding. Omdat ik reeds een kandidaatsdiploma had, mocht ik mij inschrijven voor de verkorte kandidatuur rechten, die ik verspreid over twee jaar volgde. Het stond toen zeker niet in de sterren geschreven dat ik deze opleiding zou vervolmaken. Ik wilde vooral inzicht krijgen in de beginselen van het recht om goed rechtshistorisch onderzoek te kunnen voeren. Toen ik evenwel mijn diploma geschiedenis behaalde, bleek het al snel dat de kans vrij klein was dat ik ook daadwerkelijk geschiedenis op een middelbare school zou kunnen geven. Er was wel een tekort aan onderwijzend perso-

neel, maar een overschot aan historici. Ik heb dan besloten om ook de rechtenstudie af te maken. Omdat ik evenwel niet volledig geslaagd was voor alle vakken van het tweede deel van de verkorte kandidatuur rechten, kon ik niet volledig inschakelen in de licentieopleiding. Ik heb deze vakken dan gecombineerd met de master na master internationale betrekkingen en diplomatie aan de UAntwerpen, een studierichting die ik met ongelooflijk veel plezier heb gevolgd. Nadien heb ik dan de drie licentiejaren rechten afgewerkt.

Vanwaar uw interesse in oude geschiedenis?

Geschiedenis heeft mij altijd geboeid, maar voor de Grieks-Romeinse oudheid heb ik altijd een bijzondere interesse gehad. Ik was nog geen tien jaar toen ik al geweldig gefascineerd was door de Griekse goden. Op de middelbare school heb ik Grieks-Latijn gevolgd. Ik heb het geluk gehad les gekregen te hebben van wijlen de heer Frank Vankerckhoven. Hij kende de klassieke literatuur door en door en voelde de teksten ook zeer goed aan. Hij had de gave de klassieke literatuur los te koppelen van de specifieke context waarin ze waren tot stand gekomen en de inhoud ervan in een breder verband te beschouwen. Ik herinner het mij nog alsof het gisteren was toen hij vertelde over het *senatus consultum ultimum*, de vrijwel absolute volmachten die Cicero kreeg om de staatsgreep van Catilina te bezweren.

...

Standbeeld van Marcus Tullius Cicero (106 v.Chr. – 43 v.Chr.): Romeins redenaar, politicus, advocaat en filosoof ('Palazzo di Giustizia' te Rome, zetel van het Italiaanse Hof van Cassatie).

© iStock/mychadre77

Hij legde het verband met de volmachten die Hindenburg aan Hitler verleende in 1933 om de Weimarrepubliek te beschermen na de brand van de Reichstag. Dergelijke inzichten vond ik ongelooflijk boeiend. Toen ik dan aan mijn opleiding geschiedenis begon, stond het wel vast dat ik in de licentiejaren voor het tijdvak oudheid zou kiezen. In die tijd bestonden er aan de KUL ongelooflijk gespecialiseerde cursussen, zoals epigrafie, papyrologie, numismatiek en dergelijke meer. De docenten uit de opleiding oude geschiedenis aan de KUL hebben mijn interesse alleen maar doen toenemen.

Beantwoordde de rechtenopleiding uiteindelijk aan uw verwachtingen? Met welk gevoel blik u erop terug?

“Ik heb zoals gezegd mijn kandidaturen in Leuven gevolgd en mijn licenties in Antwerpen. De opleiding rechten aan de UA was toen in volle beweging. Tegelijkertijd met de fusie van UFSIA (kandidaatsopleiding rechten) en UIA (licentieopleiding rechten) en de bijhorende verhuis van Campus Drie Eiken naar de Stadscampus, voltrok zich ook de onderwijshervorming. Ik behoor inderdaad tot het laatste jaar waarvan de studenten nog een licentiediploma konden behalen. Het volgende jaar kwam terecht in de BAMA-structuur. Deze verschillende hervormingen stelden de docenten van de rechtenopleiding voor im-

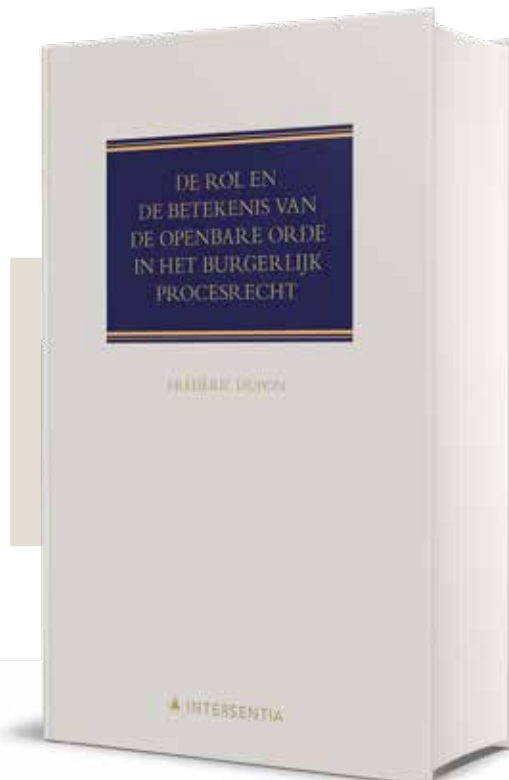
mense uitdagingen en de gewenste oplossingen lagen niet altijd zomaar voor het grijpen. Het was in die tijd voor iedereen een beetje zoeken. De talrijke verplaatsingen tussen verschillende campussen, colleges die niet op elkaar aansloten zodat je soms van half negen tot acht uur op de campus was met af en toe een springuur, examenroosters met vier examens tijdens de eerste week van januari, het zijn toch zaken die mijn rechtenopleiding minder aangenaam hebben gemaakt. De samenloop van verschillende ingrijpende hervormingen bracht dit mee. Inhoudelijk beantwoordde deze opleiding zeker aan mijn verwachtingen. Ik heb bij verscheidene docenten van de opleiding bijzonder graag college gevolgd, zoals bij wijlen professor Jean Laenens. Tijdens zijn colleges gerechtelijk recht ontwikkelde ik een bijzondere interesse voor deze rechtstak. Hij had de gave om een enigszins abstracte rechtstak voor studenten zeer aanschouwelijk te maken.

Vanwaar uw interesse voor uw onderzoeksdomein: de rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht?

“Zoals gezegd, had ik tijdens de rechtenopleiding een bijzondere interesse voor het gerechtelijk recht. Het rechtsbegrip ‘openbare orde’ kwam vaak in de cursus aan bod, al had ik daar toch soms wat moeite mee. De concrete inhoud

ervan was me wat onduidelijk. Het kwam er soms vooral op neer om gewoon te memoriseren welke rechtsregels de openbare orde raakten, omdat er niet onmiddellijk een methodiek beschikbaar was om tot de juiste kwalificatie van de rechtsregels te besluiten. Toen ik de mogelijkheid kreeg om een proefschrift te schrijven aan de UAntwerpen, heb ik niet lang gearzeld om mijn promotoren voor te stellen om de rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht aan een onderzoek te onderwerpen. Mijn promotoren, professoren Rutten en Vanlerberghe, steunden dit voorstel onmiddellijk. Professor Vanlerberghe, die als advocate bij het Hof van Cassatie een encyclopedische kennis van de cassatierechtspraak bezit, wees mij toen op het arrest van 31 januari 2008. Dit arrest, dat nog vrij recent was toen ik aan mijn onderzoek begon, bracht een belangwekkende wijziging aan aan de toepassing van de klassieke leer van de openbare orde binnen het burgerlijk procesrecht. Een onderzoek naar de rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht zou in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie dus dienstig zijn en over voldoende actualiteitswaarde beschikken. In het licht van wat voorafgaat, was de keuze dus snel gemaakt.

Wat was de centrale onderzoeksvraag in uw werk? Wat is het vertrekpunt van uw werk?

DE ROL EN DE BETEKENIS VAN DE OPENBARE ORDE IN HET BURGERLIJK PROCESRECHT

Een zwanenzang?

Frédéric Dupon

Intersentia | 2023

xxxviii + 1280 blz. | hardcover

“De centrale onderzoeksvraag was ‘de rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht’, zoals de titel van mijn proefschrift ook aangeeft. Mijn onderzoek vertrok dus van de vaststelling dat er in het Belgische procesrecht rechtsregels van openbare orde bestaan. Rechtsregels van openbare orde hebben maar betekenis in hun relatie tot de rechtsregels van het louter dwingend en het aanvullend recht.

In de eerste plaats vroeg ik mij af waarom deze rechtsregels van procesrecht deze kwalificatie verkrijgen.

In de tweede plaats onderzocht ik welke gevolgen men in een klassieke leer verbindt aan de aard van de rechtsregel, waarbij ik niet enkel rechtsregels van procesrecht, maar ook rechtsregels van materieel recht in mijn onderzoek betrok.

In de derde plaats onderzocht ik dan in welke mate de klassieke leer van de driedelige indeling van de rechtsregels te verzoenen valt met de rechtspraak van het Hof van Cassatie. Terwijl het tot voor enkele decennia duidelijk was dat de rechter enkel ambtshalve toepassing kon maken van een rechtsregel die de openbare orde raakt, is dat vandaag de dag lang niet meer het geval voor wat het materiële recht betreft. Ik onderzoek in welke mate eenzelfde evolutie in de rechtspraak wenselijk zou zijn voor het

procesrecht. Daarbij streefde ik een paradigmaverandering na: zou het een wenselijk resultaat opleveren wanneer we de handhavingsleer en de sanctieregeling van rechtsregels van procesrecht op een eenvormige wijze zouden regelen zonder daarbij rekening te houden met de verschillende aard van deze rechtsregels?

Wat is de bijzondere meerwaarde van uw werk?

“De openbare orde speelt een belangrijke rol in het burgerlijk procesrecht. Nochtans is er in de Belgische rechtsleer nooit een diepgaand onderzoek naar verricht, hoewel verschillende toonaangevende processualisten deze lacune erkenden. Julie De Coninck is een van de weinige juristen die in enkele bijdragen de openbare orde aan een onderzoek onderwierp. De enige omvattende studie in het Belgisch recht naar de openbare orde is van de hand van professor Ludo Cornelis uit 2019 (zie p. 9 onderaan). Hoe waardevol zijn bevindingen ook zijn voor het materiële recht, het procesrecht behandelde hij niet systematisch. Ik hoop dat mijn onderzoek deze lacune voor wat het procesrecht betreft, opvult.

Welke methodologie heeft u toegepast?

“Ik heb vooral de methode van het klassieke bronnenonderzoek toegepast. De aard van mijn onderzoek noopte mij daartoe. Immers, nu eens kwalificeert de rechtspraak een rechtsregel van procesrecht als van openbare orde, dan weer de rechtsleer. Tussen beide hoeft er geen eensgezindheid te bestaan. De onderzoeker die wil weten of een rechtsregel van procesrecht de openbare orde raakt, kan dus niet om een onderzoek van de rechtspraak en de rechtsleer heen. Ik heb de bronnen van het recht dus aan een klassiek bronnenonderzoek onderworpen. Telkens probeerde ik na te gaan waarom deze of gene bron van recht een rechtsregel van procesrecht als van openbare orde kwalificeerde.

Daarnaast nam ook het rechtshistorisch en rechtsvergelijkend onderzoek een belangrijke plaats in in mijn onderzoek. Aangezien de openbare orde als rechtsbegrip sedert 1804 bekend is, kon een onderzoek naar de openbare orde in het hedendaagse procesrecht niet zonder een kennis van het rechtsbegrip openbare orde zoals dat de historische wetgever

• • •

Het arrest van 31 januari 2008 is opmerkelijk. Het Hof van Cassatie stelt dus wel de miskenning van een rechtsregel van procesrecht van openbare orde vast, maar verhelpt deze schending niet. Als we ervan uitgaan dat rechtsregels van openbare orde de fundamenteën van onze rechtsorde uitmaken, dan wekt een dergelijke rechtspraak toch verwondering op. Er zijn dan twee mogelijkheden: ofwel is de rechtspraak van het Hof van Cassatie volledig fout ofwel kan de miskende bevoegdheidsverdelende rechtsregel niet tot de openbare orde worden gerekend.

voor ogen stond. Daarnaast heb ik ook een uitgebreid rechtsvergelijkend onderzoek gevoerd. De vraag rijst immers of in andere rechtstelsels er eveneens rechtsregels van procesrecht van openbare orde bestaan. Indien dat niet het geval is, rijst de vraag hoe de rechters in deze rechtstelsels de toepassing van de rechtsregels van procesrecht verzekeren. Aangezien de organisatie van de gedingen sterk verschilt van land tot land, heb ik aan dat rechtsvergelijkend onderzoek wel een hele kluiф gehad.

Sedert 2008 voltrok zich een belangwekkende wijziging in de rechtspraak van het Hof van Cassatie voor wat de miskenning van rechtsregels van procesrecht betreft. Kunt u dit even toelichten en het belang ervan duiden?

In het arrest van 31 januari 2008 overwoog het Hof van Cassatie dat partijen geen ontvankelijk cassatiemiddel kunnen afleiden uit de miskenning van een rechtsregel van materiële bevoegdheid wanneer de bestreden beslissing in overeenstemming met hun conclusie werd gewezen. Met andere woorden: wanneer partijen de materiële bevoegdheid niet hadden betwist in het geding voor de feitenrechter, kunnen zij in hun voorziening de feitenrechter niet verwijten dat hij zich ten onrechte niet onbevoegd had verklaard. De oplossing die het Hof van Cassatie aan het geschil gaf, was opmerkelijk. Het Hof van Cassatie overwoog immers dat de miskende rechtsregel van materiële bevoegdheid wel degelijk de openbare orde raakte, maar dat partijen uit de miskenning ervan geen ontvankelijk cassatiemiddel

konden afleiden, omdat zij de materiële bevoegdheid in het geding ten gronde nooit hadden betwist.

Deze rechtspraak is opmerkelijk. Het Hof van Cassatie stelt dus wel de miskenning van een rechtsregel van procesrecht van openbare orde vast, maar verhelpt deze schending niet. Als we ervan uitgaan dat rechtsregels van openbare orde de fundamenteën van onze rechtsorde uitmaken, dan wekt een dergelijke rechtspraak toch verwondering op. Er zijn dan twee mogelijkheden: ofwel is de rechtspraak van het Hof van Cassatie volledig fout ofwel kan de miskende bevoegdheidsverdelende rechtsregel niet tot de openbare orde worden gerekend.

Hoe beoordeelt u deze (bocht in de) rechtspraak? Kan zij ingepast worden in de klassieke leer van de openbare orde, de driedelige indeling van de rechtsregels en de procesrechtelijke gevolgen ervan?

Het Hof van Cassatie wijzigt zijn rechtspraak nooit zonder gegronde reden. Als het Hof in het wilde weg zijn rechtspraak zou wijzigen, zou het zijn opdracht niet naar behoren vervullen. Het Hof van Cassatie moet namelijk onder meer zorgen voor rechtszekerheid. We mogen er dus wel op vertrouwen dat aan de rechtspraak uit het arrest van 31 januari 2008 de nodige reflectie vooraf is gegaan.

Het Hof van Cassatie heeft naar wat ik meen een pragmatische keuze gemaakt. Voorheen was het zo dat partijen steeds een ontvankelijk cassatiemiddel konden afleiden uit de miskenning van een rechtsregel van procesrecht van openbare orde, ook wanneer zij in het geding voor de feitenrechter nooit om de toepassing van de miskende rechtsregel hadden verzocht. Als het Hof van Cassatie het middel gegrond verklaarde, vernietigde het de bestreden beslissing en verwees het de zaak naar een ander rechtcollege. Partijen moesten het hele procesverloop dan voor de verwijzingsrechter overdoen. Wat de grond van de zaak betrof, was het perfect mogelijk dat de verwijzingsrechter tot een identieke beoordeling kwam als de rechter wiens uitspraak het Hof van Cassatie had vernietigd, omdat hij een rechtsregel van procesrecht van openbare orde had miskend.

Een dergelijke hernieuwde procesgang is belastend voor de rechtsbedeling en vraagt opnieuw inzet en energie van alle bij het proces betrokken actoren. Bovendien duurt het nog maanden en soms zelfs jaren vooraleer partijen zekerheid krijgen over hun rechtsverhouding. Het Hof van Cassatie heeft dit willen verhelpen. Partijen kunnen niet langer een ontvankelijk cassatiemiddel afleiden uit de miskenning van een rechtsregel van procesrecht van openbare orde wanneer de bestreden beslissing in overeenstem-

ming met hun eigen conclusies werd gewezen. Zo kunnen partijen geen ontvankelijk cassatiemiddel afleiden uit de miskenning van een bevoegdheidsverdelende rechtsregel van openbare orde, wanneer zij de bevoegdheid in het geding voor de feitenrechter nooit hadden betwist of – sterker nog – de zaak zelf bij de onbevoegde rechter aanhangig hadden gemaakt.

De gewijzigde rechtspraak heeft als gevolg dat in voorkomend geval het Hof van Cassatie de miskenning van de rechtsregel van procesrecht niet langer bestraft. Om verschillende redenen treed ik deze rechtspraak bij en vind ik dat deze rechtspraak behouden moet blijven. Dat is evenwel slechts mogelijk als we ertoe besluiten dat de miskende rechtsregel van procesrecht de openbare orde niet raakt. Anders zou het Hof van Cassatie weigeren om de miskenning te verhelpen van een rechtsregel die verondersteld wordt dermate fundamenteel te zijn voor onze rechtsorde dat hij tot de openbare orde wordt gerekend. Als dat het geval zou zijn, zou dat te veel afbreuk doen aan de coherentie van het Belgische recht. Omdat ik de rechtspraak van het Hof van Cassatie bijtreed, denk ik dat we op zoek moeten gaan naar een correcte juridische inbedding ervan. Dat kan naar mijn mening alleen maar als we de kwalificatie van rechtsregels van procesrecht als van openbare orde zelf in vraag stellen.

Vanuit het onderzoek naar de aard van deze rechtsregels pleit u voor een unitair wetsbegrip, een unitaire opvatting van de rechtsregels van procesrecht. Kunt u dit even toelichten?

“ De Franse Revolutie bracht ook op juridisch vlak een evolutie mee. De wetgever wilde partijen een zo groot mogelijke vrijheid geven bij de totstandkoming en de invulling van de eigen rechtsverhoudingen. Het beginsel van de contractvrijheid kreeg dus een zo ruim mogelijke draagwijdte. Nochtans was de wetgever zich ervan bewust dat sommige rechtsregels steeds onverkort toepassing moesten vinden, ook wanneer partijen dat niet zouden wensen. In het licht daarvan maakte de wetgever in 1806 een onderscheid tussen wetten die de openbare orde raken en wetten die dat niet doen. Deze laatste groep rechtsregels maakt dan het zogenaamde aanvullend recht uit. Wanneer een wet de openbare orde raakt, kunnen partijen in hun private rechtsverhoudingen geen hiervan inhoudelijk afwijkende regeling overeenkomen.

Ook op procesrechtelijk vlak had deze kwalificatie gevolgen. Wanneer de rechter de miskenning van een rechtsregel van openbare orde vaststelde, was hij verplicht om ambtshalve deze rechtsregel correct toe te passen op het geschil, ook wanneer partijen hem vroegen om deze rechtsregel buiten beschouwing te laten.

De opdracht van de feitenrechter bestond er dus louter uit om ambtshalve toepassing te maken van de rechtsregels van openbare orde en dat waren er aanvankelijk niet al te veel. Als de feitenrechter deze taak had miskend, konden partijen hem dit verwijten en uit deze miskenning of dit verzuim steeds een ontvankelijk cassatiemiddel afleiden. Al vrij snel vond dit onderscheid tus-

sen rechtsregels van openbare orde en rechtsregels van aanvullend recht toepassing in het procesrecht. Ik denk dat een onderscheid tussen aanvullend recht en recht van openbare orde in het procesrecht niet dienstig is.

Het zou naar mijn idee veel beter zijn om een eenvormige sanctieregeling en handhavingssleer voor de rechtsregels van procesrecht te ontwikkelen. In mijn proefschrift heb ik daartoe een aanzet gegeven. Omdat de aard van de rechtsregels dan niet langer bepalend is voor de sanctieregeling ervan, gaat het om een unitair wetsbegrip. De idee van een unitair wetsbegrip is trouwens niet nieuw. Het Romeinse recht hanteerde bijvoorbeeld een unitair wetsbegrip.

Hoe verzoent u de rechterlijke plicht tot ambtshalve toepassing van de rechtsregel met de rechtspraak van het Hof van Cassatie dat partijen geen cassatiemiddel kunnen afleiden uit de miskenning van een rechtsregel van procesrecht wanneer de bestreden beslissing in overeenstemming met hun conclusie werd gewezen?

“ Dat is inderdaad de moeilijkheid. Ik denk inderdaad dat de rechter verplicht zou moeten zijn om ambtshalve toepassing te maken van alle rechtsregels van procesrecht, tenzij de wet uitdrukkelijk zou voorschrijven dat een ambtshalve toepassing ervan verboden is. Uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie volgt immers dat de rechter de

• • •

plicht heeft om ambtshalve de toepasselijke materieelrechtelijke rechtsregels aan te vullen. Ik zie niet in waarom dat niet zou gelden voor de procesrechtelijke rechtsregels. Als de rechter zijn plicht dan verzuimt, kunnen partijen hieruit inderdaad steeds een ontvankelijk cassatiemiddel afleiden. Immers, hoe ruimer de opdracht van de feitenrechter op procesrechtelijk vlak, des te groter de kans dat hij een verplichting miskent en dat partijen hem dit kunnen verwijten en hieruit een ontvankelijk cassatiemiddel afleiden.

De band tussen de omvang van de taak van de feitenrechter en de omvang van de controlebevoegdheid van het Hof van Cassatie is onmiskenbaar. Ik meen dat we die band enkel kunnen doorbreken, door een eigen sanctieregeling voor rechtsregels van procesrecht op te nemen in het Gerechtelijk Wetboek.

Ik stel in mijn proefschrift voor om iedere miskennis van rechtsregels van procesrecht te dekken door een op tegenspraak gewezen vonnis of arrest. Partijen kunnen zo de toepassing van rechtsregels van procesrecht vorderen tot het moment waarop de rechter de zaak in beraad neemt. Daarnaast moet ook de rechter het procesrecht ambtshalve toepassen. In de uitzonderlijke gevallen waarin de rechter dit nagelaten heeft én partijen de miskennis van het procesrecht zelf niet hadden opgemerkt, zal de op tegenspraak gewezen rechterlijke uitspraak iedere miskennis van rechtsregels van procesrecht dekken. Aangezien het gerechtelijk recht een autonome rechtstak is, staat niets eraan in de weg dat de rechtsregels van procesrecht ook

een eigen handhavingsleer en sanctieregeling zouden kennen.

Wat is het belang van de rechtsvergelijking die u heeft toegepast met enkele buurlanden? Welke inzichten heeft u daaruit gepuurd?

“Rechtsvergelijking maakte inderdaad een belangrijk deel uit van mijn onderzoek. We mogen immers veronderstellen dat ook in onze buurlanden er rechtsregels van procesrecht bestaan waaraan rechters met het oog op een vlot procesverloop de hand moeten houden.

Rechtsvergelijkend onderzoek wees uit dat dat inderdaad het geval is, maar dat de rechtsstelsels waarmee ik het Belgische recht vergeleek, daarvoor geen beroep deden op de openbare orde. In het Franse recht kwalificeert men sommige rechtsregels van procesrecht wel degelijk als van openbare orde, maar zij beschikken over een eigen sanctieregeling die verschilt van de sanctieregeling van Franse materieelrechtelijke rechtsregels. De Franse proceswet kent de Franse rechters doorgaans slechts de loutere mogelijkheid toe om ambtshalve rechtsregels van procesrecht toe te passen. Indien zij dat nalaten, kunnen partijen hen dat niet verwijten en hieruit een ontvankelijk cassatiemiddel afleiden.

De ambtshave toepassing van de Franse proceswet is voor de Franse rechter in vele gevallen dus geen verplichting. In het Duitse procesrecht is het begrip openbare orde onbekend. Het Duitse recht kent voor verschillende rechts-

regels van procesrecht een eenvormige handhavingsleer en sanctieregeling. Deze oplossing draagt mijn voorkeur weg.

Wat is het belang van uw werk? Voor de rechtswetenschapper en/of de rechtspraktizijn?

“De rechtswetenschapper en de rechtspraktizijn hebben niet noodzakelijk hetzelfde verlanglijstje. Terwijl de rechtspracticus vooral een zo eenvoudig mogelijk te hanteren procesrecht verkiest, eist de rechtswetenschapper bovendien dat dit procesrecht intern coherent is en in overeenstemming is met het recht als een geheel.

De handhavingsleer en de sanctieregeling van rechtsregels van procesrecht is vandaag niet erg duidelijk en blijft voor de rechtspracticus vaag. Raakt bijvoorbeeld de ontvankelijkheidsvereiste van de hoedanigheid de openbare orde? Sommige rechtspracticici zullen deze vraag bevestigend beantwoorden, anderen ontkenkend. Nochtans is deze vraag in een rechtsstelsel dat de sanctieregeling en de handhavingsleer van rechtsregels van procesrecht laat afhangen de aard van deze rechtsregels niet onbelangrijk. Als de ontvankelijkheidsvereiste van de hoedanigheid de openbare orde raakt dan is de rechter verplicht om er ambtshalve toepassing van te maken, in het andere geval niet. Als het dan voor de rechtspracticici niet duidelijk is welke rechtsregels precies de openbare orde raken en welke niet, dan lijdt de rechtsbedeling daaronder.

“

In mijn proefschrift heb ik gepoogd een eigensoortige handhavingsleer en sanctieregeling voor de rechtsregels van procesrecht te ontwerpen in het licht van het procesoogmerk ervan. Ik denk dat ik in mijn proefschrift heb aangetoond dat we de openbare orde daarbij niet nodig hebben. Dat zou de studie van het procesrecht een heel stuk gemakkelijker maken.

Hoe ziet u uw onderzoeksdomein verder evolueren?

“Gerechtigd recht is dynamisch recht bij uitstek. In de voorbije jaren hebben talrijke wetwijzigingen het procesrecht grondig hervormd. Telkens opnieuw probeert de wetgever op één of andere manier het aantal processen en/of hoger beroepen onder controle te houden. Gelet op de exponentiële toename van het aantal processen tijdens de laatste decennia, moet de wetgever wel op zoek gaan naar maatregelen die het aantal klassieke processen beperken. De invordering van onbetwiste schulden waarbij de schuldeiser een uitvoerbare titel verkrijgt zonder geding is daarvan een goed voorbeeld. Omdat de middelen die de rechtsbedeling verkrijgt nu eenmaal beperkt zijn, zullen ook in de toekomst nog bijkomende maatregelen nodig zijn. De wetgever zal daarbij steeds rekening moeten houden met het recht op toegang tot de rechter en het recht op een eerlijk proces dat elke rechtzoekende geniet. Dat zal voor de wetgever een grote uitdaging zijn, die veel reflectie en bezinning vereist. Ik hoop dat de bevindingen van mijn onderzoek daarin van enige betekenis zullen zijn.

Ik denk dat de rechter verplicht zou moeten zijn om ambtshalve toepassing te maken van alle rechtsregels van procesrecht, tenzij de wet uitdrukkelijk zou voorschrijven dat een ambtshalve toepassing ervan verboden is. Uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie volgt immers dat de rechter de plicht heeft om ambtshalve de toepasselijke materieelrechtelijke rechtsregels aan te vullen. Ik zie niet in waarom dat niet zou gelden voor de procesrechtelijke rechtsregels. ”

Wat zijn uw verdere toekomstplannen? Welke domeinen zou u graag nog verder exploreren?

“Wat de toekomst brengt, weet ik echt niet. Ik vermoed dat ik actief zal blijven als advocaat. Ik ben ook officier bij de marine en toegewezen aan de Naval Policy Staff in Evere. Ik wil deze opdrachten naar behoren vervullen en dat vraagt natuurlijk veel tijd en inzet. Als ik één wens mag doen, dan wens ik dat er voor mij ergens in de toekomst een lesopdracht inzit. Ik geef namelijk ongelooflijk graag les. Ik denk zelfs dat ik nog liever lesgeef dan pleit. Ik zal mij zeker blijven toeleggen op wetenschappelijk onderzoek. In het licht van mijn huidige interesseveld denk ik dat het nog steeds om procesrechtelijk onderzoek zal gaan, al ga ik op dat vlak momenteel wel een kort rustmoment inlassen.

De boog kan niet altijd gespannen staan. Wat zijn uw passies buiten het recht?

“Recht is nu niet onmiddellijk een passie van mij. Ik vind het zeer interessant om met recht bezig zijn, maar

een echte passie zou ik het niet durven noemen. Mijn passies liggen vooral bij de klassieke literatuur en de klassieke muziek, vooral de opera. Daar gaat men op zoek naar het wezen van de mens en dat boeit mij bovenal.

Ontdek ook:

OPENBARE ORDE

Liber amicis

Ludo Cornelis

Intersentia | 2019 | xiv + 944 blz.

hardcover

NA ANDERHALF JAAR IS EPPO OP KRUISSNELHEID GEKOMEN

Onder leiding van zijn charismatische hoofdaanklager, de Roemeense Laura Kövesi, is het Europees Openbaar Ministerie (hierna 'EPPO' – the European Public Prosecutor's Office) op anderhalf jaar tijd uitgegroeid tot een gevestigde waarde. De instelling publiceerde inmiddels haar eerste jaarverslag (<https://www.eppo.europa.eu/en/news/annual-report-2022-eppo-puts-spotlight-revenue-fraud>).

EPPO is bevoegd voor misdrijven die de financiële belangen van de Unie schaden. Dit zijn de zgn. PIF-misdrijven, aldus genoemd naar de misdrijven vermeld in PIF-Richtlijn 2017/1371 van 5 juli 2017: misdrijven betreffende de uitgaven en ontvangsten van de Unie, btw-fraude, witwassen van door middel van deze fraude verkregen activa, corruptie, deelname aan een criminele organisatie, en daarmee samenhangende misdrijven, zoals valsheid in geschriften of afpersing. In principe geldt een minimum-schadedrempel per zaak van 10.000 EUR.

EPPO is gevestigd in een kantoorgebouw in de Europese wijk in Luxemburg, waar de instelling aanvankelijk 5 verdiepingen in beslag nam. Dit diende naderhand uitgebreid te worden, en in de toekomst zal de dienst allicht het hele gebouw innemen. De instelling heeft haar eigen operationele en onderzoekende stafleden, die haar dossiers analyseren. Ze telde eind 2022 217 personeelsleden.

Btw-fraude

De btw is een belangrijke inkomstenbron van de Unie: elke lidstaat draagt 0,3% van zijn btw-grondslag af aan Europa. Maar btw is ook zeer fraudegevoelig.

'Btw-fraude' moet volgens de PIF-Richtlijn begrepen worden als 'de ernstigste vormen van btw-fraude, met name carrousel-fraude, ploffraude en btw-fraude die wordt gepleegd in het verband van een criminele organisatie, die een grote bedreiging zijn voor het gemeenschappelijk btw-stelsel en aldus voor de begroting van de Unie'. Vereist is dat de feiten verband houden met het grondgebied van twee of meer lidstaten, het gevolg zijn van een frauduleuze constructie waarbij die feiten op een gestructureerde wijze worden gepleegd teneinde misbruik te maken van het gemeenschappelijk btw-stelsel, en waarbij de totale uit de strafbare feiten voortvloeiende schade ten minste 10.000.000 EUR bedraagt (overweging 4).

Die drempel van 10.000.000 EUR ligt dus merkkelijk hoger dan die van 10.000 EUR, die geldt voor andere misdrijven, en werd daarom aanvankelijk als weinig realistisch beschouwd. De praktijk heeft ondertussen het tegendeel aangetoond.

De geraamde schade uit btw-fraude bedroeg eind 2022 6,7 miljard EUR, hetzij 47% van het geschatte totale nadeel. Wat Bel-

**Francis
DESTERBECK**

Francis Desterbeck is emeritus-eerste advocaat-generaal bij het hof van beroep van Gent.

gië betreft, liep de schade uit btw-fraude op tot 361,7 miljoen EUR, hetzij een kleine 30% van het totale schadebedrag uit de Belgische EPPO-zaken, dat opliep tot 1,2 miljard EUR. 30% lijkt weinig, maar is in feite disproportioneel veel. De 361,7 miljoen EUR vormen de voorlopig geraamde schade uit slechts 7 onderzoeken, daar waar in de 22 lidstaten die deel uitmaken van EPPO, eind 2022 185 onderzoeken naar btw-fraude werden gevoerd.

België is betrokken bij zowat alle gevallen van de meest schadelijke vorm van btw-fraude, de btw-carrouselfraude. Dit is niet verwonderlijk, want deze fraudevorm werd in de jaren tachtig van de vorige eeuw hier (en in Nederland) uitgevonden, door een oneigenlijk gebruik van het systeem van verlegging van de heffing.

Admiral

Operatie Admiral is voorlopig de grootste btw-fraudezaak die EPPO behandelt. Deze zaak startte als een routineonderzoek naar carrouselfraude met gsm's in Portugal, maar gaf uitein-

Enkele cijfers

Op anderhalf jaar tijd ontving EPPO 3.318 aangiften of klachten. Deze resulteerden in 1.117 actieve onderzoeken, met een geschat nadeel voor de EU-begroting van 14,1 miljard EUR. 679 van deze onderzoeken betroffen fraude betreffende de uitgaven van de Unie, hetzij gelden verstrekt aan de lidstaten en derde landen in verband met onder meer economie, landbouw, infrastructuur en medische zorg, zoals fondsen betaald in het kader van de coronapandemie. Een eervolle tweede plaats wordt ingenomen door btw-fraude (427 onderzoeken), 236 onderzoeken betroffen douanefraude, 224 onderzoeken aanbestedingsfraude en 242 onderzoeken hadden betrekking op samenhangende misdrijven.

Op 31 december 2022 werden in de lidstaten 73 zaken behandeld in het stadium van de vonnisfase, hetgeen resulteerde in 20 definitieve veroordelingen.

Laura Kövesi, hoofdaanklager EPPO

delijk een inkijk in wat Laura Kövesi een 'criminele industrie' noemde, die banden vertoont met alle lidstaten die deel uitmaken van EPPO. Operatie Admiral is de grootste btw-carrousel die ooit aan het licht is gekomen.

De Portugese procureur stelde in oktober 2022 zijn Europese collega op de hoogte van zijn zaak, en deze trok het onderzoek naar zich toe. Zijn onderzoek naar btw-fraude deinde uiteindelijk uit naar veertien lidstaten, waaronder België. Uiteindelijk werd een netwerk van 600 personen en 9.000 ondernemingen in kaart gebracht, goed voor een fraude van 2,2 miljard EUR. Belangrijk is daarbij het supranationaal karakter van EPPO, dat toelaat een 'helikoptervisie' te ontwikkelen en verbanden te ontdekken die door de nationale parketten en fiscale administraties nooit achterhaald kunnen worden.

Eind maart 2023 heeft ook de Belgische afdeling van EPPO een grootschalige actie gedaan naar btw-fraude. In de zogenaamde operatie Silk Road zijn sterke aanwijzingen vergaard dat er voor rond de 300.000.000 EUR werd gefraudeerd, o.a. met betrekking tot import van goederen uit China in de luchthaven van Luik (Bierset). Er werd voor tientallen miljoenen aan goederen in beslag genomen.

Douane

In België was het aanvankelijk niet duidelijk hoe de samenwerking tussen EPPO en de Belgische douane moest gebeuren. In België is het de douane die de strafvordering inzake douane uitoefent. Douanerechten vormden historisch de eerste inkomstenbron voor de Unie en blijven ook vandaag hun financieel belang behouden. België bekleedt in Europa overigens de vierde plaats voor de heffing van douanerechten. Een efficiënte

Gebouw EPPO in Luxemburg

controle op de douanerechten, en de sanctionering van inbreuken, ook internationaal, zijn dus zeer belangrijk.

Ondertussen werd onze wetgeving op dat punt aangepast. De wet van 17 februari 2021 houdende diverse bepalingen inzake justitie (BS 24 februari 2021) maakt de aanwijzing mogelijk van douaneambtenaren om de gedelegeerde Europese procureurs bij te staan. De aangeduide ambtenaren volgen de aanwijzingen van de Europese procureur op en hebben de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie.

Europese procureur, 2 gedelegeerde procureurs en 7 onderzoeksrechters

België beschikt over 1 Europese procureur (Yves Van Den Berge, zie kaderstukje) en 2 gedelegeerde Europese procureurs, leden van het parket-generaal van Brussel. Gelet op het technisch karakter van de EPPO-inbreuken, werden er afspraken gemaakt met en werd er gespecialiseerde vorming verstrekt aan 7 onderzoeksrechters.

Met 2 gedelegeerde Europese procureurs beschikt België over evenveel magistraten als Zweden, Estland, Luxemburg, Oostenrijk, Kroatië en Malta, maar over veel minder dan onder meer Frankrijk (5), Spanje (7), Griekenland (7), Tsjechië (10), Duitsland (11), Roemenië (11) en Italië (17).

Dit aantal gedelegeerde Belgische procureurs zal in de toekomst zeker onvoldoende blijken. Door de havens van Antwerpen-Zeebrugge en de haven van Gent, die samen met de

Yves Van Den Berge kent Justitie van binnen en van buiten. Hij begon zijn carrière bij Justitie als ambtenaar. Hij groeide uit tot specialist inzake strafuitvoering en schreef hierover een standaardwerk (*Uitvoering van vrijheidsstraffen en rechtspositie van gedetineerden*, Larcier, 2006). Hij verzorgde een geannoteerd wetboek over het onderwerp (*Larcier themawetboek Penitentiair Recht*, 2017). Na zijn gerechtelijke stage te Brugge van 2001 tot 2003 was hij tot 2012 substituut-procureur des Konings bij het parket van Dendermonde, waar hij hoofdzakelijk gelast werd met financiële zaken en zaken van georganiseerde criminaliteit. In 2012 werd hij substituut-procureur-generaal en naderhand advocaat-generaal bij het hof van beroep te Gent. Van 2015 tot 2020 was hij adjunct-directeur van de beleidscel van minister Koen Geens, waarna hij in 2020 Europees procureur werd benoemd.

havens van Terneuzen en Vlissingen North Sea Port vormt, en de vrachtluchthavens van Zaventem en Bierset neemt België een cruciale plaats in voor de import van goederen in de Unie. Met Brussel heeft België daarenboven zowat de meeste Europese instellingen in huis. Deze beslissen over de uitkering van fondsen, over de aanbestedingen en over de toewijzing van contracten. De Belgische justitie is dan ook heel vaak territoriaal bevoegd voor fraude, ook voor fraude gepleegd in het buitenland. We weten dat het op grond van de universele ubi-quitestheorie volstaat dat een persoon een band heeft met België, om ons land bevoegd te maken wanneer die persoon in het buitenland een misdrijf pleegt.

De caseload van de 2 gedelegeerde procureurs behoort nu reeds tot de hoogste in Europa. Tot op heden werd nog geen enkele Belgische EPPO-zaak volledig afgewerkt, maar het is nu al zeker dat nog dit jaar de eerste zaken door de onderzoeks- en/of vonnisgerechten behandeld zullen worden. De gedelegeerde procureurs zullen daar ook de dienst waarnemen. Naar de toekomst toe is het dan ook belangrijk dat ons land zijn verantwoordelijkheden blijft opnemen en kan blijven instaan voor een efficiënte rechtsbedeling, door een voldoende ruim kader aan magistraten te voorzien.

BUITENCONTRACTUEEL KOSTENVERHAAL DOOR DE OVERHEID

Regelmatig moet de overheid optreden vanwege een (grond)wettelijke plicht om de openbare orde te handhaven. Zo moet zij, bijvoorbeeld, reageren op een valse bommelding en moet zij milieuverontreiniging op het openbare domein inperken en herstellen.

In welke mate moet de overheid zelf opdraaien voor de uitgaven die zij doet? Kan zij individuele burgers op hun verantwoordelijkheid wijzen? Of is zo'n kostenverhaal problematisch omdat de overheid een (grond)wettelijke plicht vervult? E&F sprak hierover met Christopher Borucki die over dit onderwerp doctoreerde.

**Christopher
BORUCKI**

Christopher Borucki is assistent aan het Instituut voor Verbintenissenrecht van de KU Leuven, UHasselt en postdoctoraal onderzoeker aan het Steunpunt Circulaire Economie van Vlaanderen Circulair.

Emile & Ferdinand: Vanwaar uw interesse voor dit onderzoeksdomein?

Christopher Borucki: Ik ben erg geïnteresseerd in de juridische kant van duurzaamheid, in al haar schakeringen. Op welke manier dient ons recht een toekomst waarin aan de noden van de moderne mens overal ter wereld wordt voldaan zonder verlies van onze natuurlijke rijkdom?

Vanuit die interesse speelde ik na afloop van mijn studies met het idee om onderzoek te doen naar 'milieuaansprakelijkheid'. Oorspronkelijk dacht ik na

over de vraag in welke mate het recht producenten van zaken uit kunststof zoals drankflessen, visnetten en autobanden mee zou kunnen laten bijdragen aan een oplossing voor problemen zoals de verontreiniging van onze wereldzeeën en microplastics in onze leefomgeving. Gaandeweg merkte ik op dat er achter die vraag een fundamenteel onderzoek verscholen zat. Ik stootte op de ruimere vraag wanneer de overheid, die als de vertegenwoordiger van ons allen optreedt om de openbare orde te handhaven, bijvoorbeeld om zwerfafval op te ruimen, de kosten van dat optreden kan verhalen op de burger. Het antwoord op die vraag wordt complexer naarmate een burger niet foutief handelt, maar wel in overeenstemming met wat de overheid zelf aan die burger toestaat, bijvoorbeeld met een vergunning om kunststofproducten te produceren, omdat de samenleving aan dat gedrag een grote nood voelt.

Wat was de centrale onderzoeksvraag? Wat is het vertrekpunt van uw werk?

Christopher Borucki: De centrale, uit twee delen samengestelde onderzoeksvraag van het proefschrift luidt als volgt: op basis van welke buitencontractuele mechanismen kan de overheid een vermindering van

...

de beschikbare publieke middelen verhalen op een individuele burger en wat zijn de materieelrechtelijke vereisten van die mechanismen?

Het mechanisme dat veruit de meeste aandacht krijgt, is de vordering tot vaststelling van buitencontractuele aansprakelijkheid op basis van de artikelen 1382 en volgende oud BW. Het Hof van Cassatie formuleert het open standpunt dat de overheid net als ieder ander schade kan lijden, die juridisch relevant is voor zo'n vordering tot schadeloosstelling. Om te weten of de overheid ook werkelijk schade lijdt, moet de rechter de inhoud en de strekking van de wet, het reglement of het contract op basis waarvan zij moet optreden, interpreteren. Dat het Hof van Cassatie zo'n breed uitgangspunt formuleert, is erg begrijpelijk. De overheid heeft vele verschijningsvormen en moet op heel wat manieren verplicht optreden, zodat er een grote diversiteit aan zaken is waarin de vraag naar kostenverhaal speelt.

Ik merkte evenwel een aantal knelpunten op. Ten eerste is er een lijn van rechtspraak die ten aanzien van bepaalde 'kerntaken' ervoor pleit om uit te gaan van het omgekeerde uitgangspunt dat schade niet kan ontstaan. Niet omdat de wet dat zo zwart op wit bepaalt, maar wel omdat bepaalde taken nu eenmaal fundamenteel de overheid zouden toebehoren. Onder de notie van kerntaken schaaft die rechtspraak vooral de klassieke veiligheidstaken van politie en brandweer. Dit 'kerntakenargument' is ook in buitenlandse rechtsstelsels welbekend. Buitencontractueel kostenverhaal door de overheid is niet alleen een juridisch,

BUITENCONTRACTUEEL KOSTENVERHAAL DOOR DE OVERHEID

Christopher Borucki
Intersentia | Reeks
Aansprakelijkheids- en
Verzekeringsrecht | 2023
xx + 546 blz. | hardcover

maar ook een politiek vraagstuk. In ieder van de rechtsstelsels die ik heb onderzocht, is kostenverhaal nooit onbeperkt mogelijk. Waar en op welke wijze die grens in het zand wordt getrokken, verschilt, maar zij komt steeds neer op de politieke beleidskeuze dat bepaalde taken en bijbehorende lasten simpelweg voor rekening van de overheid moeten komen. Voor die taken richten burgers de overheid op en bedelen zij haar via belastingen publieke middelen toe. Het kerntakencriterium is evenwel niet evident, omdat de definitie van het begrip kerntaak flou is. Het takenpakket van de overheid is immer veranderlijk. Bovendien is het ook niet voldoende, omdat niet iedere kerntaak op dezelfde manier wordt behandeld op het vlak van kostenverhaal.

Ten tweede stelde ik vast dat niet iedere vordering die schijnbaar op de artikelen 1382 en volgende oud BW gebaseerd is, ook werkelijk binnen de logica van die vordering past. Hierdoor rijst de vraag of er geen onuitgesproken denkkaders bestaan die de werkelijke verklaring voor het al dan niet toekennen van schadeloosstelling in bepaalde zaken vormen.

Vanuit die vaststellingen zette ik de koers uit om een algemeen theoretisch kader te ontwikkelen. Mijn doelstelling was om aan de rechter en wetgever een

houvast in de interpretatietaak te bieden, door op zoek te gaan naar rode draden in de rechtspraak en de wetgeving.

Welke methodologie heeft u toegepast? Wat is de bijzondere insteek/meerwaarde van uw werk?

Ik heb geprobeerd om een positiefrechtelijke theorie te vormen. Het was mijn bedoeling om de onderliggende, materieelrechtelijke principes naar boven te halen en formeel zuiverder te kaderen. De fundamentele methodologische insteek van het proefschrift is daarom verklarend. Twee zaken zijn erg belangrijk geweest om correcte verklaringen te vinden: een intradisciplinaire kijk op het vraagstuk en een doorgedreven rechtsvergelijking.

Ik merkte al snel dat enkel het privaatrecht nooit een volledig sluitend antwoord zou kunnen bieden in de enorme rijkdom aan gevallen waarin de overheid op de meest uiteenlopende manieren moet optreden. De invloed van andere rechtsgebieden verklaart waarom niet iedere vordering tot kostenverhaal door de overheid netjes in het verhaal van de artikelen 1382 en volgende oud BW past. Het onderwerp bevindt zich te paard op de grens tussen het publiek- en het privaatrecht. Dat reflecteert zich ook in de

Wat interessant is aan herstelmaatregelen, is dat hun personele toepassingsgebied een materie van beleid is. De overheid kan zelf beslissen aan wie zij die mogelijk kan opleggen. Een concreet voorbeeld: het Leuvense politiereglement bepaalt dat niet alleen aan de sluikstorter, maar ook aan de eigenaar van een grond waarop wordt gesluikstort, kan worden bevolen om het afval te verwijderen. Dat betekent automatisch ook dat de overheid in plaats van en op kosten van die eigenaar tot verwijdering kan overgaan. ”

expertise van mijn promotoren: professor Ilse Samoy is een experte in het privaatrecht, die het verbintenissenrecht door en door kent, en professor Steven Lierman is een autoriteit in het publiekrecht, die het administratief recht als geen ander beheerst.

Om een beter begrip van het Belgische recht te krijgen, heb ik niet alleen intern over de muren heen gekeken, maar zocht ik ook inspiratie over de grenzen. In mijn onderzoek heb ik het recht van Nederland, Frankrijk en de Verenigde Staten betrokken.

Een laatste opmerking over de methodologie gaat over de normatieve component ervan. Een positiefrechtelijke theorie kan mogelijk niet in alle gevallen tot een wenselijk resultaat leiden. Het is niet uitgesloten dat deze theorie niet voor iedereen tot ‘redelijke’ antwoorden leidt. Het onderwerp van buitencontractueel kostenverhaal maakt dat een normatief criterium als ‘redelijkheid’ nooit strikt juridisch kan zijn. Iedere uitspraak over de wenselijke schadelastverdeling van een plicht van de overheid is noodzakelijk gekleurd door de mening die een persoon heeft over de rol van de overheid en welke solidariteit burgers in een samenlevingsverband van elkaar kunnen verwachten. Ik heb me daarom voldoende bescheiden proberen op te stellen. Ik heb geprobeerd alle beleidsoverwegingen op beschrijvende wijze bloot te leggen en in hun geheel voor te stellen. Zo spelen een rol: het vervuilersbeginsel, het beginsel dat bedrieglijk opzet niet mag lonen, een drempelargument dat burgers nooit ontmoedigd mogen worden om een beroep te doen op de overheid ...

Uw intradisciplinaire onderzoek toont aan dat de aandacht voor de vordering tot vaststelling van buitencontractuele aansprakelijkheid te vernaauwend heeft gewerkt. Welke andere mogelijke grondslagen zijn er nog?

“ De publiekrechtelijke insteek van mijn onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat de materie van ‘herstelmaatregelen’ een belangrijk deel van het verhaal is. Die herstelmaatregelen zijn van belang in die situaties waarin de overheid onrechtstreeks of ‘subsidiar’ moet optreden. De overheid is verantwoordelijk voor de handhaving van de openbare orde. Wanneer de openbare orde wordt verstoord, dan zal zij finaal moeten optreden wanneer die verstoring aanhoudt. Het is evenwel mogelijk dat de plicht om die verstoring weg te nemen in eerste instantie toekomt aan een burger. Kostenverhaal is bij subsidiair optreden in ieder van de rechtsstelsels mogelijk omdat er sprake is van een ‘indeplaatsstelling’ waarbij de overheid de burger vervangt. Zij maakt daardoor kosten die de burger normaal zelf zou hebben gemaakt. Dat is met name het geval wanneer de burger een bepaling uit het objectieve recht heeft geschonden en zo een feitelijke onwettelijkheid in het leven heeft geroepen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan

niet-vergunde bouwwerken die aanleiding geven tot een stedenbouwkundig misdrijf. In zo’n geval kan de overheid een herstelmaatregel opleggen aan de burger. De wetgeving over herstelmaatregelen bepaalt steeds dat de overheid die herstelmaatregelen ambtshalve en op kosten van de burger kan uitvoeren wanneer die dat nalaat of wanneer er spoedeisendheid is. De grondslag van gehoudenheid tot die kosten is dus niet de wettelijke schadeloosstellingsplicht uit de artikelen 1382 en volgende oud BW, maar rechtstreeks de gehoudenheid van de burger tot naleving van het objectieve recht. De overheid draagt de last van de kosten slechts voorlopig, intermediair, voor de herstellplichtige burger.

Wat interessant is aan herstelmaatregelen, is dat hun personele toepassingsgebied een materie van beleid is. De overheid kan zelf beslissen aan wie zij die mogelijk kan opleggen. Een concreet voorbeeld: het Leuvense politiereglement bepaalt dat niet alleen aan de sluikstorter, maar ook aan de eigenaar van een grond waarop wordt gesluikstort, kan worden bevolen om het afval te verwijderen. Dat betekent automatisch ook dat de overheid in plaats van en op kosten van die eigenaar tot verwijdering kan overgaan. Dat kan in bepaalde omstandigheden wrang aanvoelen.

In Nederland heeft dit mechanisme al tot politieke discussie en bijsturing geleid ten aanzien van de eigenaars van weiden waarop chemisch afval uit drugslabo's wordt achtergelaten.

Wat is het belang van de externe rechtsvergelijking? In het bijzonder de vergelijking met het Amerikaanse recht? Welke inzichten gaf dit?

“ De externe rechtsvergelijking is van goudwaarde geweest voor mijn onderzoek. In het Nederlandse recht benadert men het vraagstuk fundamenteel met een publiekrechtelijke insteek. Dat bracht mij tot het inzicht dat we naar Belgisch recht mogelijk met een te privaatrechtelijke bril naar de materie kijken. In het recht van de Verenigde Staten vertrekt men sterk vanuit het idee dat er net geen juridisch relevante schade ontstaat in hoofde van de overheid. Door vanuit die invalshoek te kijken naar de omstandigheden waarin kostenverhaal in de Verenigde Staten wél mogelijk is, ben ik tot het inzicht gekomen dat het Belgische recht eigenlijk vanuit hetzelfde principe vertrekt. Het Franse recht, tot slot, hielp om de politieke dimensie van het vraagstuk scherp te stellen.

Vergelijken met de Verenigde Staten is altijd een uitdaging, omdat er niet één Amerikaans 'recht' bestaat. Er is de opdeling tussen het deelstaatniveau en het federale niveau. Daarnaast verschilt het recht van deelstaat tot deelstaat. Daarbovenop heb je dan ook nog eens het onderscheid tussen de *common law*,

de door precedentenrechtspraak gedreven rechtsregels, en de *statutory law*, de rechtsregels die in wetgeving zijn gegoten. Een gelukkig toeval – maar ook een uitdaging – voor mijn onderzoek is dat de Amerikaanse theorievorming over buitencontractueel kostenverhaal door de overheid een sterk grensoverschrijdend karakter kent, zowel tussen de niveaus als tussen de deelstaten. Er is een duidelijke kruisbestuiving tussen staten doordat de rechtspraak kruisverwijzingen naar rechtspraak uit andere deelstaten bevat en deze zo als *persuasive*, overtuigend of gezaghebbend, beschouwt. Daardoor was het mogelijk om een *majority rule*, een meerderheidsstelling, op te maken, die toelaat om in grote lijnen uitspraken te doen over de Verenigde Staten.

Het was erg verrijkend om te kijken naar en te leren van de grote golven in de Amerikaanse rechtspraak waarin men een beroep wilde doen op het aansprakelijkheidsrecht om kosten te verhalen op basis van de *tort* 'public nuisance'. Dat is een *tort* met een breed bereik, waar iedere verstoring van de openbare orde kan worden ondergebracht. Zo heeft men de tabaks-, loodverf-, asbest-, PFOS- en andere industrieën willen aanspreken tot schadeloosstelling van verhoogde gezondheidszorguitgaven. Ook de wapenindustrie kwam in het vizier voor de verhoogde inzet van politie wegens wapengeweld. In deze rechtspraak komen mooi de limieten van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht en de taak van de rechter in een rechtsstaat aan bod.

U werkte een stappenplan uit waardoor uitgeklaard kan worden wanneer en op welke basis kostenverhaal mogelijk is. Waaruit bestaat dit stappenplan?

“ Inderdaad, dit stappenplan zou je als het algemene besluit, de synthese van mijn onderzoek kunnen beschouwen. Het stappenplan laat toe om structureel de juridische aspecten van buitencontractueel kostenverhaal door de overheid van de harde politieke kern te schaven.

Het vertrekpunt van het stappenplan is eigenlijk een voorvraag. Heeft de wetgever expliciet een bepaalde manier van buitencontractueel kostenverhaal dwingend opgelegd of, omgekeerd, uitgesloten? In specifieke wetgeving heeft de wetgever zich uitgesproken over deze materie. De taak van rechters is daarmee – tot op zekere hoogte – vereenvoudigd: zij volgen die bijzondere bepalingen. Die wetgeving kan afwijken van de algemene principes in de volgende stappen.

De **eerste echte stap** is dan 'zaakschade', in de zin van schade aan de zaak van een persoon. De overheid kan met een vordering op basis van de artikelen 1382 en volgende oud BW om schadeloosstelling daarvan vragen. Zo mag de vandaal die een raam van een overheidsgebouw ingooit, de rekening daarvan verwachten. Ook wanneer de overheid de zaakschade lijdt tijdens de vervulling van een (grond)wettelijke, reglementaire of contractuele plicht, zoals bij de beschadiging van een politievoertuig tijdens een interventie, is schadeloosstelling mogelijk.

Door een stappenplan kan uitgeklaard worden wanneer en op welke basis kostenverhaal mogelijk is. Het stappenplan laat toe om structureel de juridische aspecten van buitencontractueel kostenverhaal door de overheid van de harde politieke kern te schaven.

Stap 1: zaakschade

Stap 2: zuiver economische schade (hulpverlening versus dienstverlening)

Stap 3: profijtbeginsel

Stap 4: herstelmaatregelen

Stap 5: zaakwaarneming

Stap 6: 'restcategorie' van de primaire plichten ”

Vanaf de **tweede stap** spreken we over **zuiver economische schade**. De schadeloosstelling daarvan ligt in ieder rechtsstelsel gevoeliger. Zuiver economische schade is schade die onafhankelijk is van enige schade aan een persoon of aan een zaak waarop die persoon een zakelijk recht kan laten gelden. De overheid lijdt zo'n schade wanneer zij louter een (grond)wettelijke, reglementaire of contractuele plicht vervult. Om die reden is het deze schade die de kern van de discussie over buitencontractueel kostenverhaal door de overheid in zich draagt.

Hoewel de vervulling van zo'n plicht altijd mede het algemeen belang dient, kan die vervulling ook vooral een aanwijsbaar individueel belang ten goede komen. Het Belgische, Franse en Nederlandse recht maken daarom een onderscheid tussen 'hulpverlening' en 'dienstverlening' door de overheid.

Dit onderscheid is de tweede stap: is er sprake van dienstverlening? **Hulpverlening** betreft alle opdrachten die een reëel risico voor mensen en – afhankelijk van het rechtsstelsel – dieren inhouden (bv. brandbestrijding). Hulpverlening betreft fundamenteel het algemeen belang.

Dienstverlening heeft te maken met de opdrachten die strikt genomen buiten de wettelijke taken vallen en die door de overheid eerder op basis van een vaste traditie worden aangeboden. Kenmerkend voor zulke opdrachten is dat zij een aanwijsbaar, individueel belang dienen (bv. de verwijdering van een wespennest). De burger doet ook veelal vrijwillig een beroep op zulke opdrachten, wat

een verschil is ten aanzien van een overheidsoptreden dat door een onrechtmatige daad wordt uitgelokt. Zij kunnen ook worden uitgevoerd door andere particulieren (bv. de verwijdering van een wespennest door een onderneming die 'ongedierte' bestrijdt). Om die redenen kan de overheid een retributie vragen voor dienstverlening. Sterker nog, de overheid moet dienstverlening onderwerpen aan retributie, omdat zij anders concurrentieverstorend te werk gaat ten aanzien van particulieren die gelijkaardige diensten aanbieden.

Een **derde stap** is het '**profijtbeginsel**', een beginsel dat vooralsnog naar Belgisch recht nog niet gekend is, maar waarnaar al regelmatig een oproep is gedaan, ook recent nog door minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden (CD&V). Samenvattend, is het idee dat wie profijt haalt uit een mogelijke verstorning van de openbare orde en daarom een bijkomend beroep moet doen op de overheid, in haar kosten moet delen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de politie-inzet bij voetbalwedstrijden.

Een **vierde stap** zijn de **herstelmaatregelen**, die ik eerder al toelichtte. Wanneer er sprake is van een indeplaatsstelling, dan maakt de overheid kosten die rechtstreeks voor rekening van de herstellplichtige burger komen.

Een **vijfde stap** is **zaakwaarneming**. In sommige omstandigheden kan ook dit oneigenlijk contract een grondslag voor kostenverhaal vormen. Net als bij de herstelmaatregelen is er sprake van een indeplaatsstelling. Het verschil tussen de indeplaatsstelling bij zaakwaarneming en deze bij rechtsherstel ligt in de oorzaak van de zaakwaarnemingsnood. Bij zaakwaarneming is er geen sprake van een onwettelijkheid die ontstaan is uit de miskennis van een rechtsplicht, noch van een gehoudenheid tot een bijzondere rechtsplicht om de onwettelijkheid te herstellen. De overheid treedt dus niet 'als vervanger van' op. Een hindernis voor zaakwaarneming is de vrijwilligheid die ervoor vereist is. Wanneer een voldoende specifieke verplichting tot optreden bestaat, kan de overheid er geen beroep op doen.

De zesde en laatste stap is de ‘rest-categorie’ van de ‘primaire’ plichten. Deze stap belandt aan bij de harde beleidskern van buitencontractueel kostenverhaal door de overheid. Bij een primaire plicht moet de overheid rechtstreeks optreden. De burger heeft geen rechtsplicht om te handelen, zodat de overheid geen afwachtende houding kan aannemen. Er zijn geen algemene regels op te stellen over waarom een plicht primair de overheid toebehoort. De aard van primaire plichten is fundamenteel veranderlijk en is afhankelijk van de visie van de wetgever. Dat maakt ze contingent. Dat betekent echter niet dat zij arbitrair zijn. Hun rode draad is dat er een grote betrokkenheid is van het algemeen belang. Om die reden zijn zij traditioneel ook al een hele poos gecollectiviseerd.

Vanuit een rechtseconomisch en ook moraal filosofisch perspectief wil de samenleving garanderen dat iedereen gelijk – via zijn naar kunnen gelijke belastingbijdrage – van die *public goods* kan genieten, zonder dat zij moet vrezen voor een marktfalen. Per primaire plicht spelen verschillende juridische en praktische redenen waarom er geen rechtsplicht rust op de burger om zelf te handelen. Daarom is deze categorie de ‘restcategorie’: deze plichten delen als kenmerk vooral dat zij niet tot de subsidiaire plichten behoren. In mijn proefschrift geef ik enkele beleidsredenen waarom men deze zuiver economische schade niet als vergoedbaar beschouwt.

Omdat deze laatste stap eigenlijk de enige stap is die volledig zuiver in de sleutel van de vordering tot vaststelling van buitencontractuele aansprakelijkheid op

© iStock/leem10

basis van de artikelen 1382 en volgende oud BW past, verdedig ik in mijn proefschrift het uitgangspunt dat zuiver economische schade van de overheid niet in aanmerking komt voor schadeloosstelling op basis van deze vordering. Enkel wanneer er bij de vervulling van een plicht een onderliggend verloren voordeel is, waardoor de overheid wordt geraakt in haar capaciteit om de plicht te vervullen, kent de rechtspraak schadeloosstelling toe. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer er zaakschade optreedt (bv. een beschadigde politiewagen) of wanneer de personeelswerking van de overheid wordt verstoord (bv. een verwonde politieagent).

Zijn er nog recente evoluties in uw onderzoeksdomein? Kunt u bijvoorbeeld de impact van de hervorming van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht op de door u behandelde materie toelichten?

“ De Commissie tot hervorming van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht werkt inderdaad aan een modernisering van onze regels over buitencontractuele aansprakelijkheid. Recent, op 8 maart 2023, bracht de Commissie een nieuw wetsvoorstel uit. Dit wetsvoorstel snijdt diverse thema’s aan. De Commissie geeft zelf aan dat ze een aantal complexe vraagstukken echter noodgedwongen uit de weg gaat (zie MvT, p. 14-15). Eén van die vraagstukken is het regres van derde-betalers, dat ook een component van mijn onderzoek is (denk maar aan de loondoorbetalings-arresten van het Hof van Cassatie).

Ook de kelk van de vergoedbaarheid van zuiver ecologische schade laat de Commissie aan zich passeren. Zij laat het aan de wetgever over om zich hierover diepgaander uit te spreken, maar wijst er zelf wel op dat de overheid allicht geen nood heeft aan een wettelijke bepaling om een vordering tot schadeloosstelling in te stellen, omdat zij belast is met een op-

dracht van algemeen belang om het milieu te beschermen (zie MvT, p. 135). Los van de zuiver ecologische schade, zijn er in ons recht overigens heel wat artikelen te vinden die, gebaseerd op het beginsel dat de vervuiler betaalt, bepalen dat de overheid alle kosten, ook deze die zuiver economische schade uitmaken, om milieuschade te voorkomen en te herstellen kan verhalen op bepaalde personen. Het zijn zulke artikelen die een belangrijke rol spelen in dossiers zoals de grootschalige PFOS-verontreiniging door 3M in Zwijndrecht. Ook in dat dossier rees meteen de vraag of de belastingbetaler zou moeten opdraaien voor die verontreiniging.

De actualiteit illustreert verder mooi hoe buitencontractueel kostenverhaal geen louter juridisch, maar wezenlijk ook een politiek vraagstuk is. In het weekblad Knack (12 april 2023) gaf minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden (CD&V) aan dat het idee van ‘betaalpolitie’ moet worden overwogen. De organisatoren van evenementen die vragen om een inzet van de politie om de openbare orde te handhaven, zouden dan zelf instaan voor een deel van de kosten van die inzet.

Deze ‘doorrekening’ van zulke politie-kosten komt in mijn onderzoek ook aan bod. In andere landen, zoals in Frankrijk, in delen van Duitsland en in delen van de Verenigde Staten is doorrekening mogelijk, voornamelijk wanneer de organisatoren van het evenement een winst oogmerk hebben. Dat is bijvoorbeeld het geval bij voetbalwedstrijden en commerciële muziekfestivals. Dan speelt er wat je een profijtbeginsel zou kunnen

De actualiteit illustreert verder mooi hoe buitencontractueel kostenverhaal geen louter juridisch, maar wezenlijk ook een politiek vraagstuk is. In het weekblad Knack (12 april 2023) gaf minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden aan dat het idee van ‘betaalpolitie’ moet worden overwogen. De organisatoren van evenementen die vragen om een inzet van de politie om de openbare orde te handhaven, zouden dan zelf instaan voor een deel van de kosten van die inzet. ”

noemen: wie in de baten deelt, moet ook een deel van de lasten dragen.

In Nederland en in België staat dit idee regelmatig op de politieke agenda, maar geeft het steevast aanleiding tot discussie. Conner Rousseau, voorzitter van Vooruit, reageerde via de VRT (12 april 2023) afkeurend op de uitspraak van minister Verlinden op een manier die loepzuiver de politieke kern van mijn onderzoek weergeeft: “(...) die veiligheid garanderen, dat is wat een sterke overheid moet doen. Daar betalen we belastingen voor.”

Wat zijn uw verdere toekomstplannen? Welke domeinen zou u graag nog verder exploreren?

“ Ik heb het enorme geluk dat ik als postdoctoraal onderzoeker academisch actief mag blijven. In de eerste plaats blijf ik verbonden aan het Instituut voor Verbintenissenrecht KU Leuven, UHasselt, waar ik mij inzet voor de onderwijstaken in het verbintenissenrecht. Een taak die in het huidige acade-

miejaar best uitdagend is vanwege het nieuwe verbintenissenrecht in Boek 5 BW. Om de studenten op de toekomst voor te bereiden, zagen we ons met het instituut bijvoorbeeld genoodzaakt om een nieuwe studentencursus voor de eerstejaarsstudenten van de bacheloropleiding in Hasselt te schrijven.

In de tweede plaats ben ik deel van het Steunpunt Circulaire Economie van Vlaanderen. Dit is een interdisciplinair onderzoekscentrum dat beleidsrelevant onderzoek naar de mogelijkheden en de uitdagingen voor de circulaire economie voert. Vanuit verschillende universiteiten buigen onderzoekers uit diverse vakgebieden zich op vraag van de Vlaamse overheid over dit thema. Onder het toeziend oog van professoren Dorothy Gruyaert, Bert Keirsbilck en Evelyne Terryn doe ik zelf onderzoek naar de voornamelijk privaatrechtelijke aspecten van de circulaire transitie. Zo nemen we de nieuwe en ingrijpende Europese wetgevingsinitiatieven onder de loep en werken we aan modelclausules voor nieuwe circulaire contractvormen. Bijzonder boeiende onderwerpen waaraan ik werkelijk mijn hartje kan ophalen.

BEMIDDELING IN EEN (ECHT)SCHEIDING

Naar aanleiding van het verschijnen van het boek *Bemiddeling in een (echt)scheiding: een nuttig instrument*, sprak Emile & Ferdinand met de auteurs over het belang van bemiddeling en over de figuur van de bemiddelaar als koorddanser.

**Fleur
GOISTER**

Fleur Goister, founder en hoofddocent van het erkende bemiddelingsinstituut Pro Mediation, is advocaat en expert in ADR als bemiddelaar en onderhandelaar. Zij doceert over al deze onderdelen binnen haar eigen instituut Pro Mediation, aan de Orde van Vlaamse Balies en aan de VUB, als geaffilieerd academisch medewerker.

**Joke
DE NEYS**

Joke De Neys werkt als notarieel medewerker op het Notariskantoor Dehandschutter & Podevyn te Aartselaar, en is hoofddocent bij Pro Mediation.

Emile & Ferdinand: Kunnen jullie vooreerst jullie professionele parcours schetsen?

Fleur: Ik behaalde in 1995 mijn master in de rechten aan de UGent en startte mijn stage aan de Antwerpse balie. In 1998 richtte ik mijn eigen advocatenkantoor op en in 2001 behaalde ik mijn aggregaat in de academische lerarenopleiding aan de UAntwerpen. Ik had toen nog niet door dat lesgeven mijn passie zou worden. Ik kreeg al vrij vlug een aanbod aan de Hogeschool te Antwerpen om de vakken bedrijfsorganisatie, bedrijfspsychologie en arbeidsrecht te doceren. Tussen 2004 en 2013 was ik deeltijds werkzaam in een middelgroot advocatenkantoor, waar ik verantwoordelijk was voor de afdeling familierecht en familiaal vermogensrecht; in 2010 leerde ik Joke kennen, die haar stage startte op hetzelfde kantoor, deels onder mijn begeleiding. De eerste jaren van mijn carrière als advocaat kwam er weinig bemiddelen en onderhandelen aan te pas. Dat veranderde nadat ik ernstig ziek werd; na mijn genezingsproces wou ik anders naar conflicten kijken, breder. Mijn motto werd: onderhandelen als het kan en procederen als het moet. Sedertdien volgde ik talloze opleidingen in binnen- en buitenland. Ik ben dankbaar om het bemiddelingsgedachtegoed te mogen

uitdragen in mijn lessen, intussen aan de VUB, de Orde van Vlaamse Balies en Pro Mediation, een erkend bemiddelingsinstituut, dat ik zelf oprichtte in 2018. Daarnaast heb ik mijn eigen nichekantoor, GF Family Law, met de hoofdfocus op bemiddeling en onderhandeling. Tevens ben ik sedert 2016 geaffilieerd academisch medewerker aan de VUB. Ik vind het belangrijk om kennis en vaardigheden op een academische wijze onderbouwd in mensentaal te kunnen weergeven. In april 2016 werd ik benoemd als plaatsvervangend rechter van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, waar ik 3 jaar actief was als werkend rechter en heel veel ervaring opdeed. Ik kan dus wel zeggen dat ik vanuit alle invalshoeken de gelegenheid heb gehad om naar conflicten te kijken.

Joke: Ik studeerde rechten aan de UAntwerpen, waar ik een bijzondere interesse voor het jeugd- en familierecht ontwikkelde. De keuze voor de advocatuur in 2010 was voor mij een logische stap, omdat ik uitdaging zag in mensen verdedigen en pleiten voor een rechtbank. Ik startte mijn stage mede onder begeleiding van Fleur. Gaandeweg de advocatuur botste ik echter op het strijdmodel, zodat de zoektocht naar een alternatieve weg voor mij voor de hand lag. Ik besliste in 2016 om de overstap te

maken naar het notariaat, waar ik heden werkzaam ben, en volgde de opleiding bemiddeling. Vandaag ben ik jurist in het notariaat en erkend familiaal bemiddelaar. Daarnaast ben ik sedert 2022 hoofddocent in de basisopleiding en in de specialisatie bemiddeling in familiale zaken bij Pro Mediation, en auteur van diverse wetenschappelijke publicaties.

Vanwaar jullie interesse voor bemiddeling, alternatieve geschillenbeslechting of alternatieve dispute resolution (ADR)?

Joke: Niet goed wetende wat ik van bemiddeling moest verwachten, zag ik het volgen van de opleiding tot bemiddelaar als een soort van investering in mezelf, de ontwikkeling van een persoonlijke vaardigheid. Als snel ging er een totaal nieuwe wereld voor me open, die ik niet meer wil en kan loslaten. De kracht van bemiddeling situeert zich op drie niveaus: de aanpak van een conflict, de bijzondere manier van communicatie en de ruimte voor empathie. Hoofd en hart gaan voor mij hand in hand, en dit is exact wat ik in bemiddeling kan terugvinden.

Fleur: Mijn interesse om breder en anders naar conflicten te kijken is ontstaan na mijn genezingsproces. De nood aan een goede gezondheid deed mijn ogen openen. Ik kon mij niet meer positief opladen om enkel te gaan strijden vanuit een positie. Hoe meer ik erover lees, hoe meer ik erover wil weten. Het mooie is dat je kennis en vaardigheden kan verbinden en eigenlijk een methode op maat kan maken per ADR-fi-

De kracht van bemiddeling situeert zich op drie niveaus: de aanpak van een conflict, de bijzondere manier van communicatie en de ruimte voor empathie. Hoofd en hart gaan hand in hand ...

Vanuit een open geest en oprechte nieuwsgierigheid faciliteert de bemiddelaar de communicatie tussen partijen, zodat zij zelf tot een (duurzame) oplossing komen. ”

guur. Er zijn nog heel veel mogelijkheden op dit terrein. We moeten ze alleen willen zien, en dat vergt een bepaalde mindset, voor velen een aanpassing. Veel mensen weten tot op vandaag nog niet echt wat ADR betekent of inhoudt.

Kunnen jullie een aantal rechtsfiguren in dit kader wat nader toelichten en situeren?

Joke: Bemiddeling is een gefaciliteerd traject waarin partijen een beroep doen op een neutrale, onpartijdige en onafhankelijke persoon voor het beheer van hun conflict, en dit op vrijwillige basis binnen een vertrouwelijk kader. Vanuit een open geest en oprechte nieuwsgierigheid zal de bemiddelaar de communicatie tussen partijen faciliteren, zodat zij zelf tot een (duurzame) oplossing komen. Bemiddeling wordt gekenmerkt door haar bouwstenen: de belangen en behoeften van partijen die een gesprek opentrekken naar meer opties en oplossingen.

Fleur: Belangengerichte en collaboratieve onderhandeling kent dezelfde bouwstenen als de bemiddeling. Deze onderhandelingsmethode heeft als doel een akkoord te bereiken dat door alle partijen aanvaard wordt en duurzaam is, waarin de belangen en behoeften van alle aanwezige partijen ge-

respecteerd worden, in een creatief denkkader, waarbinnen de partijen alle mogelijke ideeën bedenken, het zogenaamde ‘out of the box denken’, om te streven naar een win-winbeslissing, en objectieve criteria hanteren. Het traject bestaat kort geschetst, net zoals de bemiddeling, inhoudelijk uit vier fundamentele pijlers:

- de menselijke pijler: de deelnemers aan het traject respecteren de mens achter het probleem en gaan niet op de man spelen. Dit kan verwezenlijkt worden door een bijzondere aandacht voor het communicatieproces;
- de pijler van de behoeften en belangen. Het doel van elke belangengerichte onderhandeling of bemiddeling is de onderliggende belangen van iedere deelnemende partij te detecteren en het verduidelijken aan elkaar door de partijen;
- de pijler met de opties van mogelijke oplossingen;
- de pijler van de beslissingen.

Hoewel vele technieken gemeenschappelijk zijn, is de belangengerichte en collaboratieve onderhandeling verschillend van de bemiddeling. **De bemiddeling ondersteunt de tussenkomst van een onafhankelijke, onpartijdige en neutrale derde**, als facilitator van de communicatie tussen de partijen. **De deelnemers aan de**

belangengerichte onderhandeling zijn de partijen en hun raadslieden, die partijdig zijn en juridisch advies verlenen, wat voor de bemiddelaar vanuit de deontologie een rood licht is. Een bemiddelaar mag geen advies geven.

Wel gemeenschappelijk is dat de partijen oplossingsgericht werken in een gefaseerd traject en dat zowel de bemiddeling als collaboratieve onderhandeling door de wetgever geregeld zijn.

Anders is het bijvoorbeeld voor de ADR-figuren ArbMed en MedArb, Arbitrage-Mediation of Mediation-Arbitrage. Bij ArbMed wordt gestart met een beslissing van een arbiter, die geheim en in gesloten omslag blijft voor de partijen tijdens het traject van de bemiddeling. Mislukt het traject, dan wordt de omslag geopend en wordt de beslissing kenbaar gemaakt. MedArb geschiedt omgekeerd. Er wordt gestart vanuit de figuur van de bemiddeling om nadien een arbitrale beslissing te nemen voor zover de bemiddeling geen resultaat oplevert. Deze figuren zijn niet binnen onze wetgeving geregeld, maar zijn zeer valabel in (internationale) handelstransacties.

In vergelijking met de bemiddeling en belangengerichte of collaboratieve onderhandeling zijn deze figuren iets invasiever, omdat er beslecht kan worden door een arbiter als de bemiddeling geen oplossing biedt. Beslechten betekent uit handen geven aan een derde. Is dat goed of slecht? Dat hangt ervan af. Het gaat erover wat mensen willen, welke figuur voor hun conflict het beste is. Elke figuur heeft zijn meerwaarde, zelfs de gerechtelijke procedure.

BEMIDDELING IN EEN (ECHT)SCHEIDING: EEN NUTTIG INSTRUMENT

Fleur Goister en Joke De Neys
Intersentia | 2022 | xiv + 342 blz.

De auteurs behandelen deze materie ook op een webinar-on-demand (zie pagina 28).

De ADR-figuur van de bemiddeling wordt hybride genoemd. Wat wordt daarmee bedoeld?

Fleur: De erkende bemiddelaar is een atypische professional: hij pikt inhoudelijk tijdens zijn of haar opleiding diverse theoretische en praktische aspecten op vanuit de psychologie, sociologie, communicatiewetenschappen, deontologie, het recht, conflicttheorieën, met als kers op de taart het gefaseerde stappenplan. Een multidisciplinaire kennis en kunde aan vaardigheden maken dan ook dat deze figuur hybride is zonder dat de bemiddelaar per se jurist, psycholoog, notaris of iets anders moet zijn qua achtergrond. Het beroep van erkend bemiddelaar staat los van een beroepsgroep. We hebben als het ware elkaar allemaal een beetje nodig om een goede kwaliteit te kunnen verlenen in complexe conflicten.

Joke en ik zijn dan ook een grote voorstander van een co-bemiddeling: leren van elkaar, hybride samenwerken, elkaar aanvullen en verbeteren waar nodig is dan ook net hetgeen waar de bemiddeling als figuur voor staat. Wij streven er in ons boek naar om het verstand en hart op één lijn te krijgen door kennis en kunde mee te geven voor de bemiddelaar, zodat hij een kwalitatieve (be)geleider kan zijn voor de partijen.

Wat is de bijzondere insteek en meerwaarde van het boek?

Fleur: In ons leven en onze carrière komen we continu voor moeilijke beslissingen en keuzes te staan. Wij balanceren als een koorddanser tussen gevoel en verstand. Als beiden in conflict zijn met elkaar, volg ik mijn hart. De symboliek van de koorddanser tussen gevoel en verstand weerspiegelt de rode draad van ons boek. Vanuit deze insteek hebben wij het boek ook geschreven. De meerwaarde is volgens mij dat het boek ook wetenschappelijke erkenning kreeg, nu het de GPRC-procedure doorliep en ook in de praktijk echt praktisch hanteerbaar is, zowel voor de jurist als voor de niet-jurist vanuit de juridische en menselijke pijler.

Joke: Tijdens het volgen van mijn opleiding tot bemiddelaar werd er uitgeblonden in de inhoudelijke bevraging naar belangen en behoeften én lag de focus op psychische en psychosociale vaardigheden, maar werd er figuurlijk gevallen over de juridische terminologie en het kader van de echtscheiding. Laat ons nu net dat kader aanpakken door een handig werkinstrument aan te reiken, zodat de kersverse bemiddelaar zijn stevige schoenen kan aantrekken, ook op juridisch vlak. Dit werkinstrument is een ul-tieme mix van enerzijds theoretische

handvaten en anderzijds praktische vaardigheden. Tekstmateriaal (wetgeving/rechtspraak en rechtsleer), figuren, tabellen, voorbeeldvragen etc. worden in dit boek op een overzichtelijke, maar ook speelse manier met elkaar gecombineerd.

Over welke eigenschappen moet een goede bemiddelaar beschikken? De tekening die jullie voor de cover van het boek kozen, is allicht revelerend?

Joke: Een goede bemiddelaar is iemand die spreekwoordelijk goed kan **koordansen** tussen de menselijke, juridische en deontologische pijlers. Een bemiddelaar zal vanuit zijn open geest en gezonde nieuwsgierigheid actief luisteren naar partijen. Hij staat dicht bij partijen en is empathisch, maar bewaart de nodige afstand. Bemiddelen doe je met je **hart**. Je wil oprecht mensen helpen door actief naar hen te luisteren en ervoor te zorgen dat datgene wordt gezegd wat gezegd moet worden. De bemiddelaar zorgt ervoor dat de bemiddeling op een evenwichtige manier gebeurt en waakt erover dat de partijen hun beslissingen nemen op basis van alle relevante informatie. Hij is de vertaler van wat partijen daadwerkelijk wensen en zal dit omvormen naar een juridisch correcte overeenkomst, die in overeenstemming is met de deontologie. De bemiddelaar zal hierbij bijgevolg een goede koordanser zijn tussen **hoofd** en **hart**, want het ene kan niet zonder het andere om een duurzame, door partijen gedragen overeenkomst te verwezenlijken.

Wat zit er in de toolbox van de bemiddelaar?

Joke: De toolbox van de bemiddelaar bevat verschillende zaken zoals algemene bemiddelingstechnieken (LSD-techniek, parafraseren etc.), specifieke vraagtechnieken en bemiddelingscompetenties. Daarbij komen verschillende theoretische handvaten aan bod zoals de Piramide van Maslow, Fisher en Shapiro etc.

Fleur: De bemiddelaar heeft zijn toolbox virtueel in de hand tijdens het doorlopen van het gefaseerde bemiddelingstraject en weet **wat waar en wanneer** in te zetten.

Joke: Inderdaad. De bemiddelaar zal bijvoorbeeld oog hebben voor de struikelblokken van non-verbaliteit binnen een gesprek. Soms lopen gesprekken moeilijk doordat partijen een bepaald gedrag vertonen. In ons boek spreken we over signalen die partijen uitzenden zoals “verwarrende communicatie, edge-gedrag, sabotage”. Hierbij behandelen we de volgende vragen heel praktisch: “wat zijn de signalen?”, “vanaf wanneer gaan we als bemiddelaar ermee aan de slag?”, “hoe herkennen we deze?”, en “wat doen we ermee?” Een voorbeeld van non-verbaal gedrag binnen een bemiddelingsgesprek is “edge-gedrag”. Edge-gedrag is de aanwezige spanning binnen een gesprek waarvan je aanvoelt dat iets niet wordt gezegd. Je kan het vergelijken met de “zwemmer

die op de wipplank staat en bang is om te springen”. De bemiddelaar zal in het voorbeeld van de zwemmer hem niet helpen door hem zelf van de wipplank te duwen of te waarschuwen “zou je dat nu wel doen?”. Wat we als bemiddelaar doen, is “kissing over the edge”. Dit leggen we uit in ons boek.

Fleur: De toolbox juist hanteren is een absolute vereiste om de vaardigheden onder de knie te krijgen. Je kan het je volledig eigen maken, maar zonder een authentieke benadering, empathisch vermogen of emotionele intelligentie zal het in de praktijk niet lukken. Authenticiteit en empathie zijn twee zaken die je niet kan faken, reden waarom het beroep van bemiddelaar ook niet voor iedereen is weggelegd.

Hoe verhouden zich de psychologische en communicatieve en sociale vaardigheden tot de kennis van de juridische principes (de procedurele aspecten, de wettelijke bepalingen ...)?

Fleur: Zoals vermeld, is de bemiddelaar een atypische professional die ontvankelijk moet zijn om zich van elke discipline iets eigen te willen maken. Je moet inzicht hebben in het intrapersonlijke en interpersoonlijke van

de mens binnen zijn systemen; dat vergt inzicht in de psychologie, sociologie, en alles rond het menselijk gedrag. Je geraakt er niet met enkel de communicatietheorieën en tools, je moet weten waar, wanneer en hoe ze in te zetten. Wie zijn die mensen aan onze tafel? Welke achtergrond hebben ze? Vanwaar komen ze vooraleer het conflict uitbrak, begrijpen ze dat zelf en zo ja, kunnen ze dat van de anderen ook begrijpen zonder het ermee eens te zijn, zonder dat ze opnieuw uitzinnig boos worden vanuit hun positie door de mist van het conflict? Zulke zaken vergen inzicht, wat meer inhoudt dan een vragenpamflet afvinken. Je doet dit als bemiddelaar onbevooroordeeld, empathisch, met kennis en competentie, en dit alles telkenmale aangepast aan wie aan jouw tafel zit.

Waaruit moet een (goede) regelingsovereenkomst bestaan?

Joke: De regelingsovereenkomst voorafgaand aan de EOT bestaat uit een drieluik in de zin van de artikelen 1287-1288 Ger.W. zoals veruitwendigd op schematische wijze in ons boek als volgt:

Aan de hand van dit schema gaan we dieper in op de thema's, waarbij we telkens het wetgevend kader weergeven, de manier hoe de bemiddelaar dit aanpakt in een bemiddelingsgesprek met voorbeeldvragen, en welke struikelblokken hij op zijn pad kan tegenkomen.

Fleur: De kracht van de bemiddeling is dat voornoemd drieluik in zijn geheel kan worden benaderd door de partijen, hoewel dit afzonderlijk wordt uitgewerkt in de regelingsovereenkomst zelf. Vaak wordt in de praktijk de verblijfsregeling van de kinderen bijvoorbeeld gekoppeld aan het lot van de gezinswoning en een persoonlijke alimentatie voor één van de partijen. Deze punten kunnen in hun geheel bespreekbaar gemaakt worden, rekening houdende met de wensen en noden van de partijen die in de bemiddeling op een diepgaande wijze worden geëxploreerd. Zolang de regels van openbare orde (bv. de staat van een persoon) en de regels van het dwingend recht niet geraakt worden, kan alles in bemiddeling. De partijen beslissen zelf, de regels van de vereffening-verdeling zijn bijvoorbeeld

suppletief. Ik benoem dit altijd naar de partijen toe als zijnde 'de wetgever doet hier een aanvullend voorstel over hoe jullie het zouden kunnen regelen maar het zijn jullie op de eerste plaats die de krijtlijnen bepalen'. Een goede regelingsovereenkomst is dus een wijze en duurzame overeenkomst waarin de belangen en behoeften van de partijen goed afgewogen zijn. Als laatste: de overeenkomst zal ook de omgeving respecteren: diegenen die rechtstreeks (de kinderen) of onrechtstreeks (bv. de ex-schoonouders/grootouders, halfbroers of -zussen, stiefzussen of -broers) de gevolgen ervan ondergaan.

Een heikel punt in de afwikkeling van een echtscheiding zijn de juridische en financiële aspecten met betrekking tot de kinderen, meer bepaald de kostenregeling en de berekening van de onderhoudsbijdrage. Hebben jullie tips of tools voor een vlotte en correcte afwikkeling?

Joke: In België bestaat er geen standaardberekening van de on-

- DEEL I. Ouderschapsovereenkomst
- DEEL II. Uitkering tussen ex-echtgenoten

FAMILIERECHTELIJK
LUIK

- DEEL I. Wederzijdse rechten
- DEEL II. Erfrechtelijk beding

VERMOGENSRECHTELIJK
LUIK

- Kostenregeling en algemene wettelijke bepalingen

SLOTVERKLARINGEN

Wanneer je als bemiddelaar onmiddellijk een calculator voorstelt, dan ben je niet aan het bemiddelen. De partijen hebben geen controle op het cijfer dat uit de bus komt. Met het gebruik van calculators moet dan ook zeer omzichtig worden omgesprongen in een bemiddeling. Dit kan valabel zijn op het einde van het traject wanneer een hardnekkige tegenstelling overeind zou blijven. Dit te vroeg aan boord brengen in het traject zal de trechter van mogelijke oplossingen versmallen. ”

derhoudsbijdrage. Enerzijds is er een empirische methode, anderzijds zijn er mathematische methoden zoals de formules Renard, Gezinsbond, Pareto, Hobin etc. Elk van de gebruikte methoden zal leiden tot een ander resultaat.

De bemiddelaar zal de kostenregeling bespreken met de partijen in een stappenplan, dat volledig wordt uiteengezet in ons boek:

1. de verzameling van gegevens (kinderen, leeftijd, kostprijs, inkomen, verblijf, fiscale en sociale voordelen, en bijzondere omstandigheden);
2. een bespreking en evaluatie van de methodiek;
3. een bespreking van het resultaat, met ombuiging naar een mogelijke oplossing (incl. evaluatie ervan);
4. een realiteits- en duurzaamheidscheck.

Fleur: Je moet goed aan de partijen en verduidelijken dat zij als ouders op de eerste plaats de meest aangewezen personen zijn om zelf te bepalen welke ongelijkheden er dienen weggewerkt te worden middels financiële bijdragen of bijdragen in natura. Financiële methodieken dienen te worden beschouwd als mogelijkheden om de ongelijkheden te gaan rechtekken. Elke methode heeft haar waarde. Wanneer je als bemiddelaar onmiddellijk een calculator voorstelt (wat helaas in sommige praktijken zeker gebeurt), dan ben je m.i. niet aan het bemiddelen. De partijen hebben geen controle op het cijfer dat uit de bus komt, wat in strijd is met de bemiddeling zelf, namelijk zelf als partij meer controle op de oplossing houden. Het betreft dan een neutrale waardering van een expert, wat een beetje invasiever is dan de bemiddeling. Met het gebruik van calculators moet dan ook zeer omzichtig wor-

den omgesprongen in een bemiddeling. Dit kan valabel zijn op het einde van het traject wanneer een hardnekkige tegenstelling overeind zou blijven en de neutrale waardering op verzoek van de partijen wordt gehandhaafd. Dit te vroeg aan boord brengen in het traject zal de trechter van mogelijke oplossingen versmallen. Het is dan ook steeds aangewezen om diverse waarderingen samen met de partijen te doen en deze als mogelijke opties te behandelen, om in je rol als bemiddelaar te blijven.

Wat houden die nieuwe wettelijke bepalingen om méér bescherming te bieden aan het recht op een gezinsleven van broers en zussen in hun onderlinge verhoudingen concreet in?

Joke: De wet van 20 mei 2021 kent aan broers en zussen twee rechten toe: enerzijds het recht om niet van elkaar te worden gescheiden, en anderzijds een (principeel) recht op persoonlijk contact met elkaar. In principe omvatten ‘broers en zussen’ alle broers en zussen die een juridisch vastgestelde oorspronkelijke of vol adoptieve afstam-

mingsband hebben ten aanzien van minstens één gemeenschappelijke ouder. Er wordt hierbij een negatieve definitie aan toegevoegd van kinderen die hiermee gelijkgesteld worden: “kinderen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed én die een bijzondere affectieve band met elkaar hebben ontwikkeld”, bv. gewoon geadopteerde broers en zussen, stiefbroers en -zussen.

Met dit voorstel heeft de wetgever tot doelstelling om de minderjarige ‘siblings’, ook zij die niet juridisch verwant zijn, samen te houden. Aan minderjarige broers en zussen wordt het recht toegekend om niet van elkaar gescheiden te worden. Niet alleen in het gerechtelijk landschap zal er met het gezin rekening worden gehouden, ook in de overeenkomsten die ouders onderling (bv. in het kader van een EOT) zouden sluiten. Van de ouders wordt bijgevolg verwacht dat ze een regeling uitwerken waarbij er een zo ruim mogelijke overlap is met het verblijf van halfbroers en -zussen, stiefbroers en -zussen. Het pijnpunt is echter de sanctionering, die we in ons boek verder behandelen.

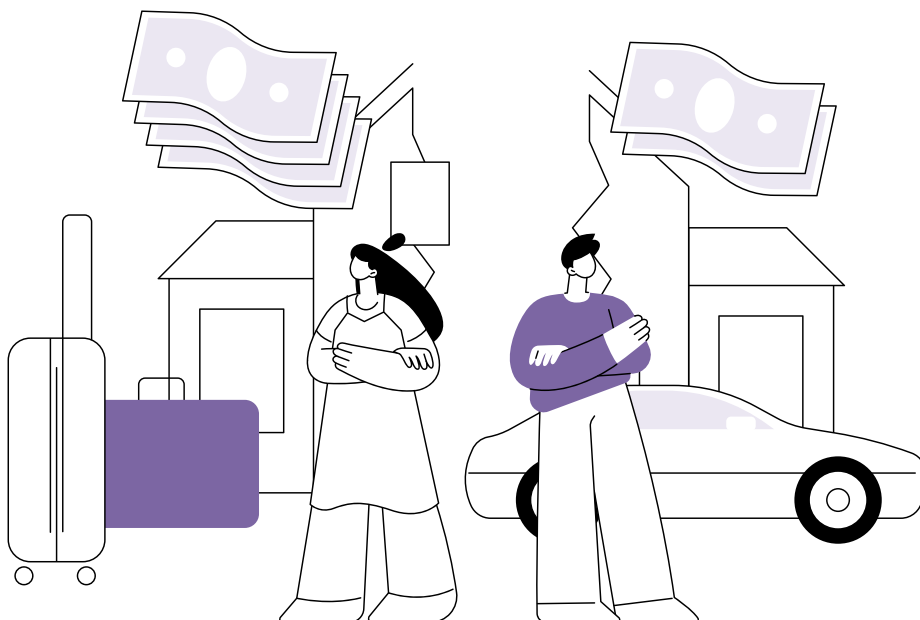
Voor wie is dit boek bestemd?

Joke: Het boek is geschreven door en voor (familiale) bemiddelaars, maar ook voor iedereen die interesse heeft in familiale bemiddeling.

Fleur: Het boek wordt gelezen door magistraten, familierechtadvocaten, notarissen, deurwaarders, psychologen, coaches, sociale werkers, juist vanwege zijn veelzijdigheid door het mergen van de juridische en menselijke pijlers. Het is op deze manier dat je de beste bemiddelaar kan worden. De jurist zal psychologische en andere vaardigheden moeten aanscherpen, de psycholoog bijvoorbeeld zal de juridische pijlers meer moeten aanscherpen.

Welke mogelijkheden zien jullie nog voor alternatieve geschillenbeslechting? In diverse rechtsdomeinen?

Fleur: Er zijn nog diverse andere mogelijkheden; je kan ze het best op een rij zetten van minder invasief naar invasief. De minst invasieve situeert zich eigenlijk nog vóór onderhandeling en bemiddeling, met name **partnerring**, dit is preventief de eerste rookmeldingen voorkomen of signaleren en bespreekbaar maken aan tafel, nog voor de brand uitbreekt. Dan volgt de **bemiddeling en onderhandeling**, de **neutrale waardering** en de **ombudsman**. De ombudsman is vaak een bemiddelaar maar doet geen bemiddeling. Hij of zij mag iets meer, met name een niet-bindend advies geven. Al de voornoemde ADR-vormen zijn weinig formalistisch, vrij flexibel én de belangen en

© iStock/Visual Generation

behoeften van de partijen staan centraal binnen een vertrouwelijk kader. De partijen hebben **zelf** de controle op het verloop, het resultaat en de kosten, zodat er onder deze ADR-vormen meer kans op een win-winoplossing zal zijn.

Dit is anders bij een **gerechtelijke verzoening, Med/Arb of Arb/Med, arbitrage of een gerechtelijke procedure**. Daar wordt doorgaans meer de focus gelegd op de rechten, er is meer formalisme, minder flexibiliteit en minder controle van de partijen op het verloop, het resultaat en de kosten, zodat er meer kans zal zijn op een win-lose-oplossing.

Wordt ADR voldoende benut? Hoe kan het beleid dit faciliteren?

Fleur: Met de Waterzooiwet van 18 juni 2018 wil de wetgever ADR promoten. Actoren van justitie worden verplicht om over alle vormen van minnelijke oplossing na te denken en ze te bevorderen. Ik denk dat dit een goede

start is. Er zijn intussen veel ADR-vormen geboren die allemaal valabel zijn. Niet alle vormen krijgen een plaats in de wet. Dit kan misschien een denkpiste zijn, het uniformiseren rond de diverse bestaande ADR-vormen en hoe, wanneer en waar deze trapsgewijs moeten of kunnen worden ingezet.

Hoe zien jullie dit verder evolueren?

Fleur: Het is een wereld in wording. De bemiddeling is sterk in opmars sedert de eerste wet in België in 2005. De collaboratieve onderhandeling is nog exotisch en is pas geboren in 2018. Ik zie dit positief evolueren omdat de meeste mensen een soort “aha-beleving” krijgen wanneer zij na een eerste moment van weerstand tot het besef komen dat ze de knop van het conflict kunnen afzetten en een professionele gefundeerde wetenschappelijke methodiek mogen volgen die leidt tot constructieve oplossingen zonder gezichtsverlies te lijden.

Profiteer van een gepersonaliseerde website om uw advocatenkantoor te promoten bij uw klanten en prospecten

Maak het onderscheid!

Trek de aandacht van uw cliënten en prospecten met een website die aansluit bij uw professioneel imago.

Integreer op eenvoudige wijze eigen informatie van uw kantoor (uw missie, actualiteit, vacatures, evenementen ...).

Versterk uw online aanwezigheid met kwalitatief hoogstaande inhoud die continu wordt bijgewerkt door de teams van Larcier-Intersentia zonder dat u er zelf tijd aan moet besteden.

Stuur gepersonaliseerde nieuwsbrieven naar uw cliënten en prospecten via een handige backoffice.

Meer weten of een gratis demo?

Neem contact op met ons via info@webwin.be, op 0800 39 067 of op www.webwin.be

Ontdek WebWin in een video

LARCIER
INTERSENTIA

OPLEIDINGEN (IN SAMENWERKING MET ONZE PARTNERS) MET AUTEURS EN PUBLICATIES VAN LARCIER-INTERSENTIA.

→ WEBINAR TEGENWERPELIJKHEID EN AFDWINGBAARHEID VAN VERMOGENSRECHTEN AAN DE FAILLIETE BOEDEL: 12 TOPICS ONDER DE LOEP

Spreker: Dr. Sander Baeyens
08/06/2023 | LegalNews/LegalLearning | Inclusief het boek 'Vermogensrechten en faillissement'

→ STUDIENAMIDDAG UITSLUITING EN UITTREDING UIT DE VENNOOTSCHAP

Voorzitter: Prof. dr. Bernard Tilleman
20/06/2023 – KU Leuven/ livestream of 28/06/2023 – Campus KULAK | Inclusief 'Handboek geschillenregeling in vennootschappen'

→ STUDIEDAG TIJDSCHRIFT VOOR BELGISCH HANDELSRECHT: HET INSOLVENTIERECHT NA DE OMZETTING VAN DE HERSTRUCTURERINGSRICHTLIJN

08/09/2023 | De Experten | Inclusief TBH-themanummer

→ WEBINAR DE OVEREENKOMST EN HET CONTRACTUEEL EVENWICHT IN HET BELGISCH BOUWRECHT

Sprekers: Mr. Marco Schoups en Mr. Jens Rediers
15/09/2023 | LegalNews/LegalLearning | Inclusief 'Handboek Bouwrecht – derde editie'

→ WEBINAR DE PROBLEMATIEK VAN DE FEITELIJKE BESTUURDER IN HET VVV: EEN ANALYSE, MEDE AAN DE HAND VAN VIJF TYPEGEVALLEN

Spreker: Dr. Alexander Snyers
15/09/2023 | LegalNews/LegalLearning | Inclusief het boek 'Feitelijk bestuur'

→ WEBINAR WARMTENETTEN: DE JURIDISCHE OMKADERING AAN DE HAND VAN EEN CASESTUDY

Spreker: Dr. Maja Reynebeau
05/10/2023 | LegalNews/LegalLearning | Inclusief het boek 'Warmtenetten in het Vlaamse Gewest'

→ WEBINAR DE BOUWPROMOTIEOVEREENKOMST: EEN CONTRACT MET VELE GEZICHTEN. EEN ANALYSE AAN DE HAND VAN 10 VRAGEN

Sprekers: Prof. dr. Ralph De Wit en Mr. Steve De Cauwer
19/10/2023 | LegalNews/LegalLearning | Inclusief Rechtskundig Weekblad (6 mei 2023) met een uitgebreid artikel ter zake.

→ WEBINAR VLAAMSE ERFBELASTING: 10 FICTIEBEPALINGEN ONDER DE LOEP

Spreker: Prof. dr. Ayfer Aydogan
17/11/2023 | LegalNews/LegalLearning | Inclusief 'Handboek Vlaamse erfbelasting – Tweede editie'

WEBINARS ON DEMAND – DE EXPERTEN

→ HET NIEUWE VERBINTENISSENRECHT

Spreker: Prof. dr. Ignace Claeys
Inclusief het 'Handboek Nieuw algemeen contractenrecht'

→ BEMIDDELING IN EEN (ECHT)SCHEIDING

Sprekers: Mr. Fleur Goister en Mevr. Joke De Neys
Inclusief het boek 'Bemiddeling in (echt)scheiding: een nuttig instrument'

→ INTERNATIONALE FISCALITEIT VAN SPORTERS EN ARTIESTEN

Spreker: Mr. Gertjan Verachtert
Inclusief het boek 'De internationale fiscaliteit van artiesten en sporters: uw 100 antwoorden'

→ DE ADVOCaat, VRIJ OM TE ONDERNEMEN

Spreker: Mr. Pieter Goetghebuer
Inclusief het boek 'De advocaat, vrij om te ondernemen'

VOOR MEER INFORMATIE,
ZIE [WWW.LARCIER-INTERSENTIA.COM/
NL/OPLEIDINGEN](http://WWW.LARCIER-INTERSENTIA.COM/NL/OPLEIDINGEN)

SURF NAAR WWW.LARCIER-INTERSENTIA.COM om op de hoogte te blijven van onze nieuwe publicaties.

NIEUW
& GRATIS

APP LARCIER
JOURNALS

beschikbaar op
Google Play

Download in de
App Store

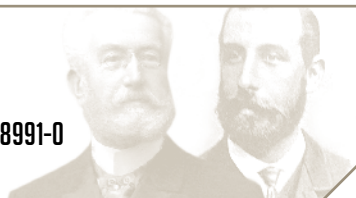

→ LEES EMILE & FERDINAND in de gratis app Larcier Journals:
larcier-intersentia.com/nl/app-larcier-journals

FOLLOW US ON

GAZLARNL22
ISBN : 978-1-1010-8991-0

BENT U NOG NIET GEABONNEERD
OP EMILE & FERDINAND?

Abonneer u gratis via het online formulier
op www.larcier-intersentia.com/nl/emile-en-ferdinand